

שער 4 : קרבות עשרת הימים

יולי 1948

ההפוגה הראשונה בת 28 ימים נוצלה ע"י צה"ל להתארגנות, הצטיידות ואימונים. עם סיומה חודשו הקרבות בכל החזיתות, חידושם היה צפוי מאחר וההפוגה נקבעה מראש לפרק זמן מוגבל (מ-11 יוני עד 9 יולי 1948). בצפון נכשל אמנם נסיון (מיבצע "ברוש") לחסל את ראש-הגשר הסורי במשמר-הירדן, אולם פעילות צה"ל בגיזרה מנעה מהאויב את הרחבתו וניצולו של ראש-הגשר למטרות מיתקפיות. הצבא העיראקי הדף את כוחות צה"ל מהעמדות שבהן החזיקו עדיין ברמת-גינין, ואלה נאחזו בקו חדש על מורדות הגלבע. קאוקג'י חידש התקפותיו על סג'רה. בגליל המערבי בוצע מיבצע "דקל", אשר גולת-הכותרת שלו היה כיבוש נצרת (16.7). ע"י חטיבה "שבע" (שהועברה מגיזרת לטרון לצפון). כיבוש נצרת הביא להפסקת ההתקפה על סג'רה ולנסיגתו של קאוקג'י; הוא נתבצר עתה במרכז הגליל. בין 24 ביולי וה-26 בו הוסר גם המיטרד האחרון בכביש ת"א — חיפה ("המשולש הקטן" של הכפרים עין עיזאל, גיבע ואיגוזים). מיבצע "דני", אשר הכוח המרכזי בו היתה חטיבה "שמונה" המשוריינת, הביא בחזית המרכז לכיבושם של שדה-התעופה לוד והערים לוד ורמלה ולהזזת קו-החזית מזרחה לתוך השטח שהוחזק ע"י הלגיון הערבי. במסגרת אותו מיבצע עלה בידי חטיבת "הראל" להרחיב את פרוזדור ירושלים ולהגיע שוב למבואות היריטוב, וע"י כך לפתוח דרך אלטרנטיבית לירושלים (אשתאול — כסלון — צובא); לעומת זאת נכשל הנסיון לנתק את הכביש המוליך לטרון — כשם שנכשל נסיון נוסף של חטיבת-השריון לכבוש ערב ההפוגה השנייה את לטרון.

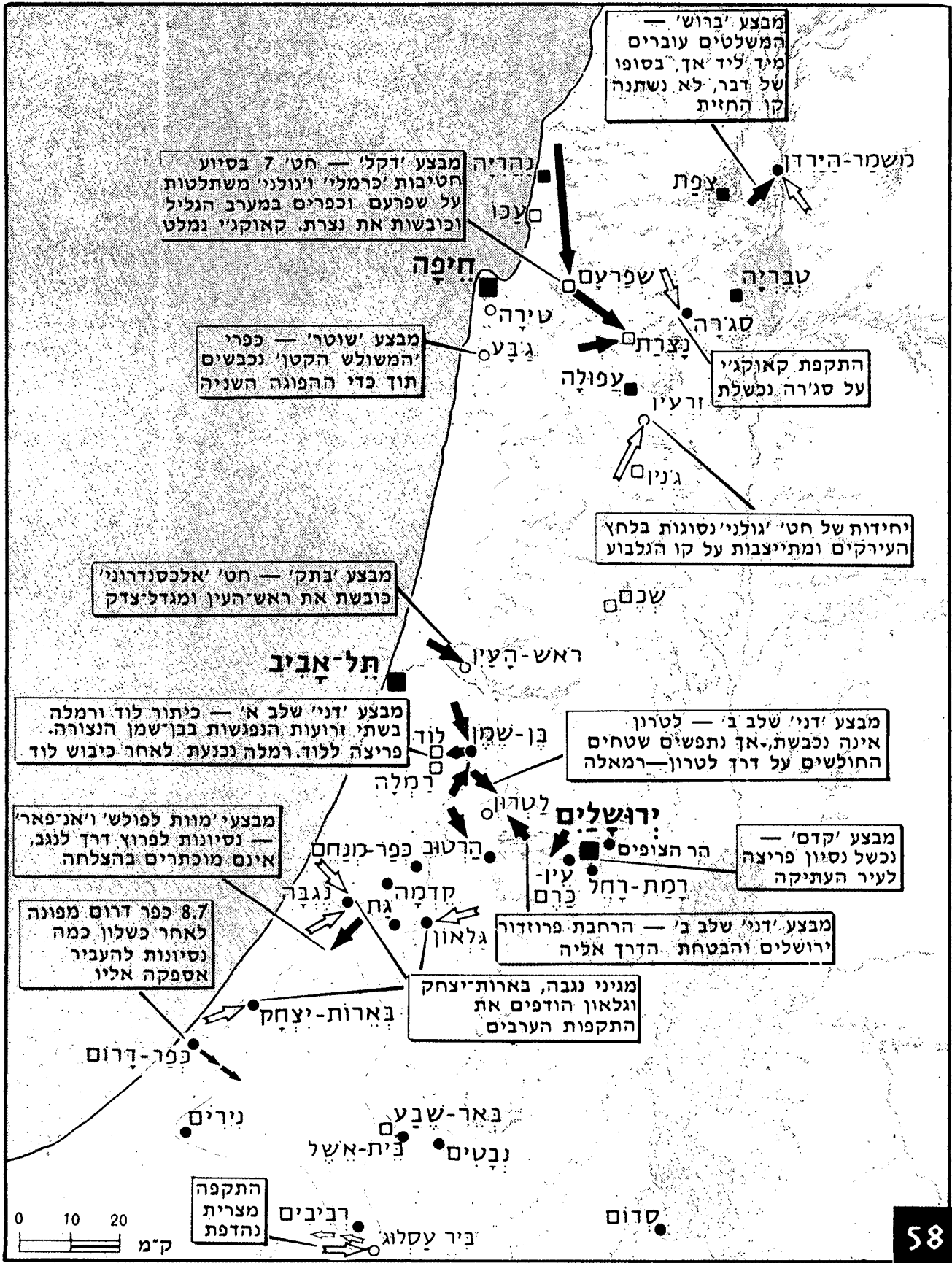
בירושלים הושגו כמה תיקוני-קו, אך נכשל מיבצע "קדם", נסיון לפרוץ את החומה ולכבוש את העיר העתיקה.

בחזית הדרום פתחו המצרים בהתקפה עוד בטרם נסתיימה ההפוגה, ובכך הקדימו את מיבצע "אנ-פאר" (אנטי-פארק) של צה"ל לפתיחת הדרך לנגב. תוך ניצול ההפתעה שבהפרת ההפוגה, כבשו המצרים מידי חטיבת "הנגב" את משלטי כוכבה וחוליקאת וכך הרחיבו את הסיף שבין הנגב לצפון. כן תפסו את המשלט 113, שנעזב לילה קודם-לכן ע"י כוחות צה"ל, מבלי שהמצרים ידעו על כך (ועל כן פתחו בהתקפה גדולה, נתמכת בארטילריה ושריון, על מוצב ריק). כדי להשתלט על המשולש בית-דראס — ג'וליס — נגבה, ולפתוח ציר-פלישה לעבר רחובות ותל-אביב בכביש הפנימי (במקום כביש-החוף) — תקפו יחידות סודאניות של הצבא המצרי עם שחר יום ה-8.7 את מוצבי "גבעתי" בבית-דראס. כשלוש מנע את המשך פעולתם בגיזרה זו. במסגרת מיבצע "אנ-פאר" הוטל פעם נוספת על חטיבת "הנגב" לכבוש את משטרת עיראק-סווידאן. חטיבת "גבעתי" נצטווה לכבוש את הכפרים עיבדיס, בית-עפה ועיראק-סווידאן. ההתקפה על המשטרה נכשלה וכוחות צה"ל נאלצו לסגת מהכפר עיראק-סווידאן ומבית-עפה. במשלט בעיבדיס (אליו נכנס צה"ל ותקף בהיסח-הרעת ריכוז יחידות מצריות, שנערכו אותה שעה להתקפה על הכביש הפנימי, לאחר כשלוש בכיבוש בית-דראס) נאחזו כוחותינו וכבשו זו הפעם הראשונה מידי המצרים גם ציוד כבד (תותחי נ"ט, וחלילים, טאנק ועוד).

ב-10.7 עבר הצבא המצרי להתקפות-נגד ותקף את ג'וליס ואת משלט עיבדיס. המערכה על עיבדיס נמשכה בחמת-זעם גלים-גלים במשך כל היום ובסיוע כבד מאוד של ארטילריה ומטוסים; היא לא הביאה למצרים את התוצאה המקווה. מכאן ואילך לא נרתעו עוד אנשי חטיבת "גבעתי" מפני האיום שבהפגזות והפצצות. גם בג'וליס נכשלה ההתקפה המצרית. בד בבד עם הפעולות האלו חיסלה חטיבת "גבעתי" את שארית אחיזתם של הערבים בעורף שטחה בכבשה את הכפרים תל-א-צאפי, מסמיה ועוד. יום ה-12.7 היה יומה הגדול של נגבה. לא היתה במלחמת-העצמאות התקפה שנייה שווה בעוצמתה להתקפת המצרים על נגבה. מגיני הקיבוץ וחילי "גבעתי" יכלו לה. כשנבצר מהמצרים לכבוש את היישוב, תפסו את הגבעה 105 שבעורפו, במגמה לנתקו. לביל ה-13.7 תקפו כוחות רגלים וגיפיים של "גבעתי" את המשלט והשתלטו עליו — וסכנת הכיתור הוסרה מעל נגבה. כדי לכבוש יישובים מבודדים תקפו המצרים ב-14 ו-15 ביולי את קיבוץ גלאון וב-15.7 את בארות-יצחק שעל כביש עזה — באר-שבע. ההתקפות על גלאון נהדפו, ואילו בבארות-יצחק חדרו המצרים לתוך חצר המשק. כאשר חש גדוד הפשיטה של חטיבת "הנגב" לעזרת המשק והפעיל תותחי-שרה — נשברה ההתקפה המצרית.

כשנבלמו המצרים בכל הגזרות נפתחה התקפת-הנגד הישראלית, שמטרתה היתה להבקיע את הדרך לנגב. לחזית הדרום הובא גדוד הקומאנדו של החטיבה המשוריינת (שהתפנה זה עתה מכיבוש לוד ורמלה). המיבצע "מוות לפולש" נועד להשתלט על קטע של דרך-עפר מזרחה מהכביש ג'וליס — ניר-עם. פרוזדור חדש זה צריך היה להיכבש, בזמן אחר, ע"י "גבעתי" מהצפון וע"י גדוד הקומאנדו מחטיבה 8 (כיבוש הכפרים בית-עפה וחתה). משם צריך היה להתקדם ולתפוס את כרְתֵיָה. על חטיבת "הנגב" הוטל לכבוש מדרום את ביר-אבו-גיבר ולכבוש מחדש את כוכבה וחוליקאת. ההתקפות על בית-עפה, כוכבה וחוליקאת נכשלו, ואילו חתא וכרתיה וביר-אבו-גיבר נכבשו לפני כניסת ההפוגה השנייה לתוקפה (18.7, בשעה 19). על אף התקפות-הנגד המצריות העזות נשארו אתרים אלה בידי צה"ל.

בשנית — כמו בהפוגה הראשונה ("צומת") — הערימו המצרים על כוחות ישראל והקימו בחסות ההפוגה בין כרתיה לביר-אבו-גיבר שורת מוצבים שחסמו גם ציר חדש זה לנגב. כתגובה לכך ניסה צה"ל בעיצומה של ההפוגה (בסוף יולי) לפרוץ מחדש את הדרך לנגב במיבצע גייס (ר"ת: "גבעתי", "יפתח", "סרגיי") בסיוע הטאנקים של חטיבת השריון. המיבצע, שמטרתו היתה הרחבת הפרוזדור ע"י כיבושן של פלוג'ה ועיראק אל-מנשייה, נכשל, אעפ"י ששיירה בת 30 כלי-רכב (לערך) הצליחה לחצות את הקוים המצריים ולחדור לנגב. במסגרת קרבות "עשרת הימים" נטל חיל-האוויר של צה"ל חלק נכבד במתן סיוע לכוחות הקרקע. בקיום התובלה האווירית מחו"ל ולנגב המנותק וע"י הפעלת שלושה "מיבצרים מעופפים" בהפצצת שטחי האויב (קאהיר, רפיח, אל-עריש, דמשק וראש-הגשר הסורי במשמר-הירדן).

© כרטא

פניית מועצת הביטחון לצדדים הלוחמים להאריך את ההפוגה

13. Appeal to the parties to accept a prolongation of the truce, Security Council Resolution S/875, 7 July 1948:

The Security Council,

Taking into consideration the telegram from the United Nations Mediator dated 5 July 1948,

Addresses an urgent appeal to the interested parties to accept in principle the prolongation of the truce for such period as may be decided upon in consultation with the Mediator.

במהלך ההפוגה הראשונה ניהל המתווך מטעם האו"ם פעילות ענפה. לאחר שהשיג את מטרותו הראשונה, הפסקת אש, ניסה להשיג שלום קבע באיזור. הדבר לא עלה בידו והוא ניסה להאריך את ההפוגה, אולם גם מאמצים אלה נכשלו. ב-8 ביולי הורה המתווך למפקחי האו"ם לעזוב את משמרותיהם.

מבצעים בצפון

מטכ"ל/אג"ם	חיל התותחנים	ירמיהו
חזית הצפון	חיל האויר	אלכסנדרוני
— תיק 4 —	חיל הים	חטיבה 7
29 ביוני 1948	שרותים	אגפים
	אמתי	עודד
	הלל	גולני
	דן	כרמלי
	אג"ם/מודיעין	חזית הדרום

מצע למבצעים בחזית הצפון (ירמיהו ואלכסנדרוני) — עם תום ההפוגה.

1. האויב

א. הערכות

1. כחות סוריים: — בראש הגשר במשמר-הירדן — הבריגדה הסורית הראשונה, 2-3 גדודים. לרשותה תותחים ויחידות שריון — בהן טנקים רנו ושרמן. צפונית מראש הגשר ועד לבניאס — גדוד חיל רגלים, עם תותחים ומשוריינים אחרים. דרומית מראש הגשר ועד לטבריה — 1-1/2 גדודים. מול עמק הירדן: — במרחב תל-א-קסר — אל-חממה — 1-1/2 גדודים. עם תותחים ושריונים. בסיסי הכח הסורי: — בניאס, קונטרה, פיק ודמשק. חיל התעופה הסורי: — 6-12 אוירונים שבסיסיהם, כנראה, סורים ולבנוניים. הם מופעלים, לפי הידיעות, ע"י טייסים ושרותי קרקע גרמניים, המשרתים — כנראה — את הצבא הסורי ואת צבא קאוקג'י, בעת ובעונה אחת. גדלו המשוער של הכח הסורי בכללו — 3000-5000 איש.

2. כחות לבנוניים:

2. בראש הנקרה: — גדוד בן 800 איש עם תותחים. בבית-א-ג'ביל: — גדוד עם שריונים, העובד בשיתוף עם קאוקג'י (ראה להלן). לאורך הגבול הצפוני — כחות קטנים יותר. גדלו המשוער של הכח הלבנוני — 2000 איש.

3. צבא קאוקג'י: —

3. לפי הידיעות, גדלו המשוער — 3000-4000 איש. כח זה מורכב מיחידה סורית סדירה בת 600 איש; צבא השחרור לשעבר — 1500 איש; היתר — מקומיים וסדירים למחצה, מהארצות השכנות.

הוא מצויד במשוריינים ותותחים.

4. חלוקתם: — (בהתאם לידיעות), 800 איש — בנצרת (בית המשטרה ובית שנלר). 700 איש — בתרשיחא. 300 איש — בצפורי.

יחידות בגודל בלתי ידוע — במרחב בית-א-ג'ביל — עיטרון — מלכיה.

4. צבא עיראקי: —

1-2 בריגדות מחולקות במשולש כדלקמן:

- 1 גדוד — בשכם, 1 גדוד — בראש העין — קלקיליה, 1 גדוד — בטול-כרם — דנבה, 1 גדוד — במרחב ג'נין — ואדי ערה, 1 גדוד — בעמק בית-שאן.

צבא זה מצויד בתותחים וכן נספחות אליו יחידות שריון של הלגיון הערבי.

יש לשער כי הצבא העיראקי יקבל חיפוי אוירי ע"י חיל התעופה העיראקי, משדות תעופה בעבה"י.

גדלו המשוער של הכח הנ"ל — 3000-5000 איש.

לקראת חידוש הקרבות התפרסו לאורך חזית הצפון וחזית התיכון ארבעה צבאות השונים זה מזה בעוצמתם, בציודם ובכושרם הצבאי והם: צבא סורי סדיר, צבא לבנון, צבא עיראקי (שהתרכז במשולש וכוחו היה מופנה גם למרחב התיכון), "צבא ההצלה" של קאוקג'י וכן כוחות מקומיים במשולש הקטן. בתקופה זו חל שינוי במעמדם של הכוחות המקומיים ובארגונם. הועד דות הלאומית בוטלו, חלק מהלוחים מים המקומיים הצטרפו לצבאו של קאוקג'י וחלק מהם גויס כחיל עזר לצבאות ערב.

חזית הצפון נמצאה, איפוא, ברובה בשליטתם של הצבאות הפולשים. מול הכוח הערבי התפרסו חמש חטיבות של צה"ל — חטיבות "גולני" ו"כרמלי" בצפון, חטיבה 7 בגליל המערבי, חטיבת "עודד" בגליל המזרחי וחטיבת "אלכסנדרוני" במרחב התיכון.

לקראת סיום ההפוגה, תכנן המטה הכללי מצע אופרטיבי, אשר היה מבוסס על שני מאמצים עיקריים: נגד הצבא הסורי ונגד "צבא ההצלה". בשתי החזיתות הנותרות — החזית שמול הצבא העיראקי והחזית שמול צבא לבנון — תוכננו פעולות רתק, הגנה והחזקת הקו.

5. כוחות מקומיים: —

בעין־רזאל, ג'בע; איגוזים, כפר־לאם, עין־חדוד — מצוידים בנשק קל.
גרעין של כנופיה — על הכרמל.

בטירה ובסביבתה — כוחות מקומיים עם גרעין סדיר קטן של צבא עיראקי וסורי — עם כלי רכב משורין ותותחים אחדים. — — —

ב. המטרות האופרטיביות המשוערות של האויב.

1. מטרת הצבא הסורי היא לנצל את הישגו במשמר־הירדן. ניצול זה אפשרי בדרכים הבאות: —
— התקדמות מראש הגשר עד אילת־השחר וראש־פינה, תוך כדי פעולות ריתוק נגד מרחב המצודות — מצד אחד; ונגד עמק הירדן ועין־גב — מצד שני.
— יצירת נקודת כובד חדשה או בעמק הירדן או במרחב המצודות תוך כדי פעולות ריתוק במרחב משמר־הירדן.

2. צבא קאוקג'י יכול ליצור נקודות כובד להתקפה בכוונים הבאים: —
— הגליל המערבי, כוון כללי על עכו.

— הגליל המזרחי, כפעולת סיוע לצבא הסורי — לקראת נכירושע וצפת.
— בכוון לוביה, סג'רה, הגליל התחתון.

— בכוון עמק יזרעאל ועמק זבולון־הצפוני — מנצרת וציפורי.

3. הצבא העיראקי יכול ליצור נקודות כובד לכוונים הבאים: —

— נגד עמדותינו במרחב ג'נין — גלבע, כפעולת סיוע להתקפת קאוקג'י על עמק יזרעאל מהצפון.

— נגד עמק בית־שאן, במיוחד בכוון טירת־צבי.

— חידוש התכנית של התקפה רבתי על השפלה, בכוון טול־כרם — נתניה; קלקיליה — כפר־סבא; ראש־העין — פ"ת.

4. יש להביא בחשבון כי השלבים האפשריים הראשונים של פעולות הצבא הסורי, העיראקי וקאוקג'י — יהיו מכוונים להוביל — בשלב השני — להתקפה מרוכזת על חיפה. כמרכן, יש להביא בחשבון התקפות מהים ומהאוויר על חיפה — ללא קשר עם פעולות יבשתיות.

5. אין לשער כי הצבא הלבנוני יופיע כגורם אופרטיבי עצמאי, אלא יתן סיוע לקאוקג'י, ע"י פעולות ריתוק בגליל המערבי.

6. בכל ההשערות לגבי התכניות העתידיות של האויב, יש להביא בחשבון את הנטיה הברורה לקחת את הזימה — בקנה מידה רחב — ולתת מכה מכרעת מהירה.

2. מטרותינו האופרטיביות

א. כללי: —

המטרות האופרטיביות שלנו בגזרות חזית הצפון והתיכון, הן: —

1. למנוע את האויב — עם תום ההפוגה — הנחתת מכה מכרעת.

2. לתת לאויב מכה מכרעת, בשלב מאוחר יותר של ההתפתחות הקרבית.

3. יש להביא בחשבון כי אין אנו יכולים להשיג את מטרה מס. 1 בשיטות הגנתיות, היות ורכויו האויב ואפשרויותיו ליצור נקודות כובד שונות — בעת ובעונה אחת — מצד אחד; והקוים הארוכים וצמצום כוחותינו — מצד שני; עושים את כשלוננו לחדי, כל זמן שהזימה נשארת בידי האויב.

בהתאם לכך, תהיינה מטרותינו, לשלב הראשון כדלקמן: —

(1) לחסל את הבריגדה הסורית המוצבת בראש הגשר במשמר הירדן.

(2) לרתק את הכוחות הסוריים הנמצאים צפונית ודרומית לראש הגשר.

(3) לחסל את כוחות קאוקג'י בגליל המרכזי.

(4) לרתק את הכוחות הלבנוניים.

(5) למנוע אפשרות פעולה של כוחות מקומיים בחיפה, בסביבתה ובדרכי התחבורה המובילות אליה.

(6) לרתק את הכוחות העיראקיים — בצפון ובמערב המשולש — לעמדותיהם.

מטרותינו בשלב השני של הפעולה תהיינה: —

(1) התקדמות בתוך הטריטוריה הסורית בכוון הציר קונטרה-דמשק.

(2) התקפה מרוכזת על המשולש — מצפון, מערב ומזרח.

ב. התעודות: —

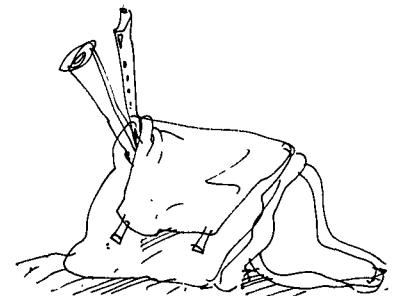
התעודות הבאות תהיינה מוטלות על חטיבות ירמיהו, חטיבת אלכסנדרוני וחטיבה 7 — בשלב הראשון של הפעולה: —

ירמיהו: א. לכתר את ראש הגשר הסורי במשמר הירדן. — — —

ה. טיהור הגליל המרכזי מכוחות קאוקג'י. — — —

אלכסנדרוני: א. לתקוף ולכבוש את מגדל־צדק ואת ראש־העין ולהחזיק בהן. — — —

חטיבה 7: א. תעביר את הגדוד הממונע לרשות ירמיהו, כאשר יבצע את הפשיטה לקוניטרה. — — —

סודי ביותר

מידי

מטה חזית הצפון

פקמ/190/3

6 ביולי 1948

עודד

גולני

כרמלי

חיים לסקוב

הדרי

מטכ"ל/אג"ם

קציני מטה החזית: מבצעים, מנהלה (2), קשר, מודיעין, תותחנים, טייסת.

מבצעי "ברוש" ו"דקל"

בהמשך למצע למבצעים שהוצא על-ידי המטכ"ל ביום 29 ביוני 1948 לקראת חודש פעולות הקרב והומצא לחטיבות — נתנות בזה ההוראות לחטיבות שבחזית הצפון:

1. הערכות ופקוד

- (א) חטיבת כרמלי (בלי גדוד 21) תתיצב ותיערך לפעולה במרחב חטיבת עודד. כל הכוחות שיהיו מוצבים במרחב הגליל העליון יעמדו לפקודתו של כרמלי עד תום פעולת "ברוש".
- (ב) חטיבה 7 הכוללת גדוד משרין וגדוד רגלים תתיצב ותיערך לפעולה בגליל המערבי. גדוד 21 כרמלי יצורף עד תום פעולת "דקל" לחטיבה זו. הפקוד על הפעולה ועל כל הכוחות שיהיו מוצבים בנפת זבולון בתקופת הפעולה יהיה בידי חיים לסקוב.
- (ג) חטיבת גולני תפעל במרחב החטיבה המקורי במסגרת של שלושה גדודים לפקודת מפקד החטיבה. הגדוד הרביעי, גדוד 13, יחנה במרחב גולני וישמש רזרבה חזיתית.
- (ד) עד הודעה חדשה יהיו מוצבים במרחב הדרי רק כוחות חי"מ. הפקוד במרחב זה בידי הדרי בכפיפות אופרטיבית ישירה למטה חזית הצפון.

2. משימות

- (א) שני גדודי חיל רגלים כרמלי, גדוד חיל רגלים עודד וגדוד הנשק המסייע יהיו חטיבת פעולה שתבצע את מבצע "ברוש". החטיבה תכתיר את כוחות הסורים הנמצאים או ימצאו בראש הגשר, תשתלט על בסיסי האויב שבסמוך לראש הגשר, תחסום דרכי נסיגה ודרכי הגשת תגבורת, ותשמיד את האויב המרוכז בראש הגשר. יתר שני הגדודים שבחטיבת עודד ירתקו את כוחות האויב על-ידי פעולות תוקפניות ביחידות קטנות בגוש המצודות, בסביבות מלכיה, באזור צפת.
- (ב) חטיבה 7 וגדוד 21 כרמלי יהיו חטיבת פעולה לבצוע פעולת "דקל". החטיבה תתקוף ותכה בכוחות קאוקג'י המרוכזים במרכז הגליל על-ידי פגיעה במקומות רכזיהם, מכות ביחידותיהם, שבוש דרכי תנועתם, והשתלטות על בסיסים ומשלטים המנתקים לאויב דרכי אספקה ותגבורת במגמה לכתרו, בשלב שני, כחור מלא ולהשמידו. בד בבד עם בצוע פעולות אלה יבוצע רתוק הכוחות הלבנוניים שלאורך הגבול הצפוני על-ידי יחידות קטנות תוקפניות.
- (ג) שני גדודים מחטיבת גולני יחזיקו את קו הירדן ואת קו המשולש על-ידי שורת פעולות תוקפניות ביחידות קטנות. גדוד שלישי יבצע פעולות נגד אגפו השמאלי של קאוקג'י במגמת פגיעה בכוחו, שבוש דרכיו, רתוק והסחה, — בתאום עם פעולת "דקל".
- (ד) הדרי יארגן מיד את כל הכוחות העומדים לרשותו לפקודת קפדני על דרכי הכניסה והיציאה מן העיר ועל התושבים שבעיר. כן יאורגנו פקוח ומארכים למניעת תנועה בין הכפרים ומן הכפרים שכדרום חיפה. הכוחות יטרידו באופן שטחי וירתקו את האויב שבכפרים אלה. בהמשך לזה יבוצע בעזרת כוחות נוספים, בעור מלא של האויב מן הכפרים הנ"ל, כן יארגן הדרי את ההגנה האנטי-אווירית והגנה בפני התקפה מן הים.

(ה) כוחות חי"ש נפתי וחי"מ מגוייס המוצבים במרחבים השונים יעמדו לפקודת המפקדים המבצעים את הפעולות הנ"ל והמפקדים יפעילו בהתאם לצרכי המבצעים. — — —

4. לוח זמנים

- (א) חטיבה 7 תגיע למרחב זבולון בלילה שבין 6 ל-7 ביולי.
- (ב) חטיבת כרמלי תגיע למרחב עודד בלילה שבין 7 ל-8 ליולי.
- (ג) החטיבות תעשנה את כל ההכנות כדי שתהיינה ערוכות ומוכנות לפעולה בבסיסי היציאה ביום חמישי 8.7.48 שעה 2000.

(—)

מפקד חזית הצפון

הכוחות שעמדו לרשות המטה הכללי לא אפשרו לצאת למתקפה כוללת על כל כוחות האויב בחזית הצפון, לפיכך הוחלט לתקוף שנים מהם: את הצבא הסורי ואת צבא קאוקג'י. בהתאם לכך תכנן המטה הכללי שני מבצעים: מבצע "ברוש" לחיסול ראש הגשר הסורי במשמר הירדן ומבצע "דקל" לחיסול צבא קאוקג'י בגליל התחתון.

מבצע "ברוש"

גדודים 22, 23, 24, 11 (עודד)

עודד, מטה הצפון, תותחנים
ח"א, אגפים, שירותים.

חטיבה II
מס' 101
7.7.48

הנידון: פעולת "ברוש" — פקודת מבצע מס' 1

האויב

א) אויב בעצמה של 2 גדודי חיל-רגלים וגדוד משוריין התבצר: גדוד חיל-רגלים בראש הגשר כששתים מפלוגותיו על משלטים והשאר במשמר הירדן. כמחצית מהגדוד המשוריין בחורשות שיחים מערבית ממשמר, וצפונית לכביש ובכרמי משמר הירדן, ומחציתו השנייה בבית-המכס. שאר הכוח של חיל-הרגלים ברזרבה בגדה המזרחית של הירדן, בסביבת בית המכס ובקוניטרה.

ב) מעברות האויב:

1. מעברה צפונית 20932708 הנשמרת ע"י תל-המעברה (מעברה לכלי-רכב וחיל-רגלים).
  2. גשר משמר הירדן — תוקן. מצב טוב. מעבר לכלי-רכב כבדים וחיל-רגלים.
  3. מעברה דרומית 20882652 רק לחיל-רגלים.
- ג) ארטילריה: תותחי האויב בבית המכס ובמשמר הירדן (בהסתייגות).
- ד) דרכי תנועה: כביש קוניטרה משמר הירדן המשמש עורק הספקה ראשי. דרך ניצבת מהכינרת מקביל לירדן דרך אלמין עד מזרחית לדרדרה.
- ה) עמדות שמירה: כמה עמדות מבוצרות השומרות על המעברה בגדה המזרחית של הירדן.

כוחותינו:

גדוד 11 (עודד); גדוד 22, גדוד 23, גדוד 24, גדוד 13 ברזרבה חזיתית.

פלוגה ממונעת

תותחנים

חיל-אוויר

המשימה:

הכוח יכבוש את בית-המכס ואת משמר-הירדן ויחסל לחלוטין את ראש-הגשר הסורי.

השיטה:

- גדוד 23 יכבוש את בית-המכס, המעברה הצפונית ויפוצץ את גשר בנות-יעקב.
- גדוד 22 יכבוש את משמר הירדן.
- גדוד 11 יכבוש את המשלטים 243 ואת עמדות האויב הקדומניות.
- גדוד 24 יבטיח את האגף הדרומי, יסייע באשו בכל הפעולה לפי נספח לפקודה זו.
- הפלוגה הממונעת — רזרבה חטיבתית במגמה ראשונה: סיוע לכיבוש המשלטים והגשת עורה לבית-המכס. נשק מסייע — המרגמות — נגד המשלטים הקדומניים.
- תותחי 65 מ"מ ומרגמות 120 מ"מ — נגד משמר הירדן ובית-המכס.
- תותחי 75 מ"מ נגד המשלטים מזרחית לבית המכס והדרך לקוניטרה.
- פירוט נוסף ותיאום זמנים יוצא על-ידי קצין הנשק המסייע.

חיל האוויר: — הפצצת קוניטרה — הדרך אליה, וריכוזי האויב בסביבתה.

המגמה העיקרית: מניעת תגבורת מהמזרח.

חיל ההנדסה: — יקיים מעברה ליד פרדס חורי, ימקש את הכביש מהדרום דרומית לעלמין, יסופח לפלוגה שתפוצץ את הגשר, יחסום את הדרך מזרחית לבית-המכס.

סיורים — מג"ד 23 יקבע את סדר וזמני הסיורים של כל המפקדים. על כולם לבוא אתו בדברים. הסיורים יערכו במשך הבוקר של ה-8 לחודש.

פירוט נוסף של תפקידי הפלוגות ייקבע בפגישות בין מפקדי הגדודים ומפקד החטיבה לפי לוח פגישות שישלח.

מנהלה:

1. מקומות ריכוז: גדוד 11 — מחנה פילון;
- גדוד 22 — ליד סיבוב הכביש מושבה — ראש-פינה;
- גדוד 23 — חולתה;
- גדוד 24 — מחניים.

למפקד מבצע "ברוש" התמנה מפקד חטיבת "כרמלי", מרדכי מקלף. בש"כ ראשון הוטל על הכוח לאגוף את ראש הגשר מצפון, תוך ביצוע פעולות הסחה ורתק ממערב לראש הגשר עצמו.

בהתאם למתוכנן צלחו את הירדן בליל 9-10 ביולי כוחות מגדוד 23 וכבשו את מוצבי גילבינה, דריגיאת, ואת מוצב תל המעברה ממערב הירדן. על גדוד 22 הוטל לחצות את הירדן במעברה שתוקם על-ידי חיל ההנדסה, לעבור דרך המוצבים שכי בש גדוד 23 ולכבוש את היעד המרכזי — בית המכס בגדה המזרחית. אולם צליחת גדוד 22 נתקלה בקשיים בשל אי השלמתו של גשר פונטונים על הירדן. בשל האיחור הוטל על הגדוד לשוב לפרדס חורי. לעומת זאת הצליחו כוחות הרתק וההסחה (גד' 11 וגד' 24) לכבוש את המשלטים הסוריים שממערב לירדן, לרבות המשלטים 243 ו-223.

בבוקר ה-10 ביולי פתחו הסורים בהתקפת נגד בסיוע מטוסים, שריון וארטילריה והצליחו לכבוש את המוצבים שנכבשו על-ידי כוחות "ברוש". כן ערכו הסורים התקפות נוספות לעבר דרדרה, חולתה, איילת השחר ומחניים, אך כל התקפותיהם נהדפו.

בליל 13-14 ביולי עשו כוחות "ברוש" ניסיון לכבוש את ראש הגשר על-ידי התקפה מדרום למשמר הירדן. אך גם התקפה זו נכשלה.

ב-16 ביולי, לאחר שתקפו בשלושה צירים, הצליחו הסורים לכבוש את פרדס חורי ואת חרבת ירדה. התקפתם על כרד אל עינמה (על-יד איילת השחר) נהדפה.

בליל 16-17 ניסו כוחות צה"ל לכבוש את פרדס חורי אך נהדפו. בלילה שלאחריו כבש כוח מחטיבת "כרמ" ל" את חרבת ירדה.

למרות שצה"ל לא הצליח לכבוש את ראש הגשר, נגרמו לאויב אבידות כבדות ומכאן ואילך הסתפק בהגנה על השטח שכבש. בפעולת "ברוש" לקח חלק פעיל חיל האוויר. "מבצרים מעופפים" (מפציצים B-17) אשר זה עתה הגיעו לארץ הפציצו את ריכוזי הסורים בשטח ראש הגשר ובסביבות בית המכס.

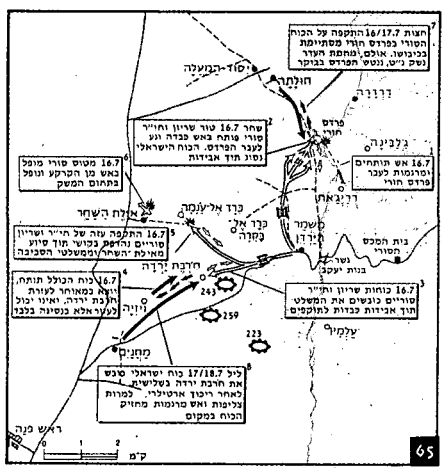
מטה החטיבה:

- דרג א — ראש-פינה, מלון שולמית;
- דרג ב — תחמושת, דלק ויחידת הנדסה — ג'יב יוסף;
- שאר דרג ב — ראש-פינה, בית-הספר;
- מטה עווד — משטרת ראש-פינה.
- קשר: — לפי סידורים של קצין הקשר.
- תחבורה: — יש למעט עד כמה שאפשר בנסיעות.
- שירות רפואי: — לפי סידורים של הרופא החטיבתי. הרופא יעשה סידורים להספקת פילולים נגד קדחת.
- פילולי מלח וסידורים אנטי מלריים.
- המשטרה הצבאית: — המשטרה הצבאית — תפקח על התנועה, תדאג שהמכוניות תהיינה מוסתרות, תציב שלטי כיוון למטות השונים.
- סידורים בתוך הגדודים: — מפקדי הגדודים יבחרו להם מקומות לסידור דרג א' ודרג ב' שלהם, בתיאום עם קצין המבצעים.
- על כל היחידות לנצל את יום ה-8 לחדש למנוחה, חלוקת תחמושת והכנות לפעולה.
- ב-8 לחדש בשעות המוקדמות של אחרי הצהריים תתקיים פגישת מפקדי הגדודים. הודעה על כך תבוא.

(—)

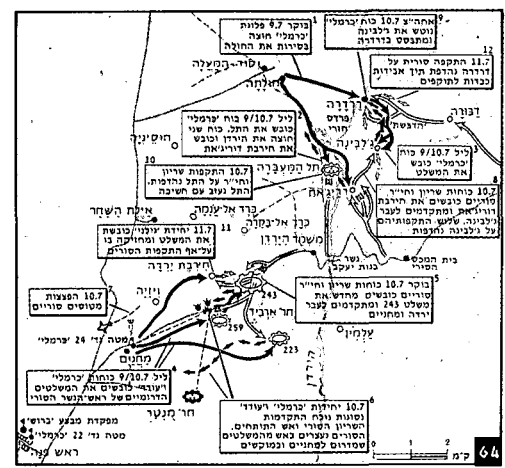
מפקד חטיבת הכרמל

16 עד 18 ביולי 1948

65 שטח בידי הסורים בנוסף 167. © כרטא

9 עד 11 ביולי 1948

64 שטח בידי הסורים בליל 9/10/7. © כרטא

סיכום מטכ"ל/אג"מ למבצע "ברוש" מ-1.8.1948

"מבצע 'ברוש' לא התפתח בהתאם לתכנית שנקבעה מראש. פעולת הכיתור העמוק, מעברו השני של הירדן, שהיתה צריכה להיות מבוצעת במפתיע בלילה הראשון של הפעולות, לא בוצעה מסיבות שונות. כתוצאה מכך עבר האויב להתקפה נגדית עם עדיפות מספרית בשריון ובאוויר, אשר לא היה בידינו לשברה, מחוסר כלים אנטי-שריוניים מתאימים ומחוסר אימון מתאים בלחימה נגד שריונים. כמו-כן, מתוך המחסור בסיוע אווירי, באותו זמן שחיל-הרגלים היה עדיין טרי דיו על-מנת לנצלו.

"לפיכך, נאלצנו לוותר על פעולה תוקפנית רבתי יזומה בגזרה זו, כפי שנקבע מראש, ועברנו להגנה אקטיבית. לעומת זאת, היה הישגו של מבצע 'ברוש' בכך ששלל מהאויב את האפשרות ליטול את היוזמה לידינו. התפתחה מלחמת עמדות, ולמרות מאמציו הרבים של האויב לפרוץ את קווינו, הצלחנו לבלום את התקפותיו על-ידי פעולות חיל-הרגלים וחיל-האוויר עד כדי כך, שקו המשלטים סביב ראש-הגשר נשאר ללא שינוי לגבי המצב ששרר בהפוגה הראשונה."

מבצע "דקל"

מטה חזית הצפון
יולי 1948

מטכ"ל/אג"ם/מודיעין
עורך, גולני, כרמלי, ברוש, דקל, הדרי
טייסת מס. 3
קציני המטה

דו"ח ראשוני לפעולת "יער"

כוחותינו:

חטיבה 7 — מורכבת מגדוד 73, פלוגה מ-71, שריונים — 10 משוריינים, 5 זחלים וחל אחד בעל תותח 20 מ"מ, פלוגה אחת מגדוד 21, כרמלי.
גדוד 13 — 2 פלוגות מורכבות בחלקן קורס מ"כ וחי"ם.
חיל תותחנים — 4 תותחים 65 מ"מ.

כוחות האויב:

1) צפורי — 30 מזוינים זרים בעלי מקלעים ורובים, מזוינים מקומיים במספר בלתי ידוע.
2) עילות — מזוינים — צלפים מקומיים במספר בלתי ידוע.
3) נצרת — 100-150 מזוינים עיראקים ושוטרים ארצישראלים בבנין המשטרה; מחלקה של חיל רגלים עיראקי עם מקלעים ורובים ע"י הכניסה הצפונית לעיר; מזוינים מקומיים בעיר במספר בלתי ידוע; פלוגת משוריינים (כ-10) ביניהם שניים בעלי תותחים בני 2 ליטראות.

מהלך הפעולה:

שלב א' — 152200. חטיבה 7 רגלים תפשה משלטים, צפונית-מערבית לואדי מילך השולטים על הוואדי ועל הדרך העוברת בו, בלי להתקל בהתנגדות.
שלב ב' — 160030. פלוגת 21 עם שני תותחים 65 מ"מ כתמיכת 3 זחלים ו-3 משוריינים שיצאו מכוון בית-לחם דרך ואדי מילך התקדמה לעבר צפורי, בכניסה לכביש הצדדי המוביל לצפורי נתקלו באש מקלעים ורובים. אחד מאנשינו נהרג ו-3 נפצעו. אחר התגברות על האויב ותפישת המשלט נכנס החוד המשורין בדרך הפנימית לצפורי ובעקבותיו חיל הרגלים. בכפר היתה התנגדות קטנה של רובאים ומקלעים שהוברחו ע"י הכוח שלנו. בכפר נשארו 20 הרוגי האויב. הלוחמים ומרבית תושבי הכפר ברחו.
160100. החל גדוד 13 להתקדם מכפר החורש לעילות ונתקל בכל הדרך ובשעת ההיערכות מול הכפר בצליפה מהגבעות.
160300. הושלם כבוש צפורי.
160500. הושלם כבוש עילות כמעט ללא התנגדות. האויב השאיר 8 הרוגים בכפר. הכפר פונה מתושביו.
160510. נערכה התקפת נגד על צפורי ממזרח ע"י כוח אויב בגודל מחלקה. ההתקפה נהרפה. כ-5 הרוגים נשארו בשדה. באותו זמן ובמשך כל היום הטרידו צלפים בודדים של האויב שהתבצרו בגבעות את הכפר ואת הכביש. אחד מאנשינו נפצע קל.
שלב ג' — 160800. החל גדוד 13 בתפישת המשלטים צפונית מערבית לנצרת להבטחת הכביש. יתר הכוח נערך לשלב ג'.
161100. הוקם מגע בין חטיבה 7 וגדוד 13 שתפש את המשלטים לפי התכנית.
161400. 2. מטוסי קרב של האויב מסוג הווארד החלו בהטרדת כביש נצרת-שפרעם באש מכונות יריה ופצצות. ההטרדה נמשכה עד הערב.
161630. החל גדוד 73 בצרוף 2 מחלקות רגלים של גדוד 13 להתקדם בכביש לכון נצרת.
161650. תקף אויב בגודל מחלקה את הטור המשורין באש מרוכות אוטומטית ושל רובאים ממשלט 2 ק"מ צפונית לעיר. הטור המשיך בדרכו והשתיק את האויב באש מרוכות.
161715. התקרבו 9 משוריינים מכוון העיר לכוח שלנו. תותח 20 מ"מ שלנו מוצב על זחל פתח באש מטווח 500 מטר, פגע ב-6 משוריינים והוציא חלק מהם מכלל שמוש. 2 משוריינים נטשו ע"י נהגייהם ונעזבו. 3 משוריינים הצליחו להמלט.

לקראת חידוש הקרבות החליט המטה הכללי לבצע את מבצע "דקל", אשר מטרתו הראשונה היתה להכות את כוחות "צבא ההצלה" בכטיסה. למפקד המבצע נתמנה חיים לסקוב ותחת פיקודו שלושה גדודים מחטיבה 7, שמפקדה היה בן דונקלמן (בנימין בן דוד); גדוד 21 מחטיבת "כרמלי" (המג"ד אהרן רבינוביץ-יריב) וכוח מגדוד 13 (המ"ד ג"ד אברהם יפה).

בשלב הראשון השתלט הכוח על הכפרים שלרגלי הגליל המערבי בגורת כברי-בירוה-שפרעם, אך במי בואות מג"ד-אל-כורום ותרשיחא החלו להתפתח קרבות קשים.

בינתיים הוחמר המצב בסגירה והוחלט להעתיק את נקודת הכובד רדומה לאזור שפרעם. בבוקר ה-14 ביולי נכבשה שפרעם על-ידי פלוגת שריון של גדוד 79. בו ביום נכנסו שלוש מחלקות מקורס מ"כים של חטיבת "גולני" וכבשו את מעלול ומגידל ממערב ומדרום לנצרת. בליל 14 — 15 ביולי התארגן טור ממונע של חטיבה 7 לכיבוש נצרת, הכוח הורכב מגדוד 79 הגדוד המשורין של חטיבה 7 ומשתי פלוגות של גדוד 21. לפנות בוקר השלים הכוח את כיבוש ציפורי.

כ-16 ביולי החל השלב השלישי של המבצע — כיבוש נצרת. שרירת המסע היתה מורכבת משתי פלוגות משוריינים, פלוגת זחלים, תותח 20 מ"מ ומחלקת פשיטה של גיפים התקדמה לעבר העיר. שתי מחלקות של גדוד 13, אשר באו מדרום דרך כפר החורש הצטרפו לתוקפים. פלוגת משוריינים של "צבא ההצלה" שיצאה לפעול כנגד הטור, הושמדה כמכואות העיר על-ידי זחלים נושא תותח 20 מ"מ.

בשעה 1740 נכנס כוח החוד לעיר והחל בהשתלטות עליה. יתר הכוח של גדוד 13 התאחד עם גדוד 79 על יד הכניסה הצפונית לעיר, ובשעה 2200 נחתם כתב הכניעה.

עם נפילת נצרת התמוטט מערך ההגנה הערבי בגליל התחתון, והוכרע גם המערכה בסגירה. יחידות "דקל" המשיכו להשתלט על הכפרים הערביים במרחב נצרת והגליל המערבי, ועל-ידי כך הוסר האיום מישובי הגליל המערבי. בשל כניסתה לתוקף של ההפוגה השנייה, לא המשיך צה"ל לנצל את ההצלחה וצבא קאוקג'י נותר בגליל העליון המרכזי כשהוא מכותר משלושת עבריו.

טייסת 3 — טייסת הגליל בפיקודו של משה פלדמן (גף ג').

גדוד 73 — נקרא ביולי 1948 גדוד 79 "יער" — שלב ב' של מבצע "דקל".

האויב השאיר 16 הרוגים במקום, ביניהם אנגלי וגרמני, את יתרם קשה היה לזהות אך כנראה עיראקים.

161740. הטור המשורין השתלט על הכניסה הצפונית לעיר אחר הרעשה קצרה ע"י תותח 20 מ"מ מבלי להתקל בהתנגדות. חיל הרגלים תפש את הגבעה השולטת על הצומת.

161750. החלה הרעשת מבצר המשטרה ע"י תותחים 65 מ"מ. סך הכל נורו 28 פגזים מהם 18 פגיעות ישירות במשטרה. ההרעשה נמשכה עד כבוש המשטרה. יתר הכוח של גדוד 13 שהגיע מכוון המשלטים התאחד עם גדוד 73 ליד הכניסה הצפונית של העיר. משוריינים החלו לסייר ברחובות העיר בלי לפתוח באש. 161815. התיצבה משלחת נכבדי העיר ובראשם ראש העיר וראשי הכמורה. נמסרה להם הירישה לכניעה ללא תנאי.

162130. נכבשו ע"י 4 משוריינים שלוו מחלקה של גדוד 13: מבצר המשטרה שפונה ע"י האויב וע"י 4 משוריינים ומחלקה נוספת של גדוד 13 בניני שנלר מבלי להתקל בהתנגדות. הכוחות התבססו במקומותיהם.

162300. נחתם כתב הכניעה והוטל עוצר על העיר ומשוריינים ערכו פטרולים ברחובות.

170700. החלה מסירת הנשק ע"י התושבים. נמסרו כמויות גדולות של רובים עם תחמושת ואקדחים, תותח 20 מ"מ, 2 פיאטים ומספר מקלעים נמצאו קודם ונלקחו שלל.

171500. נמסרה העיר לחטיבת גולני, גדוד 13. חטיבה 7 חזרה למרחבה. גולוני נמסרו כ-40 שבויים שנתפשו סמוך למקומות ההתנגדות או שנמצאו חשודים. 9 שבויים נוספים שנלקחו בקרבות מחוץ לעיר הועברו לעכו.

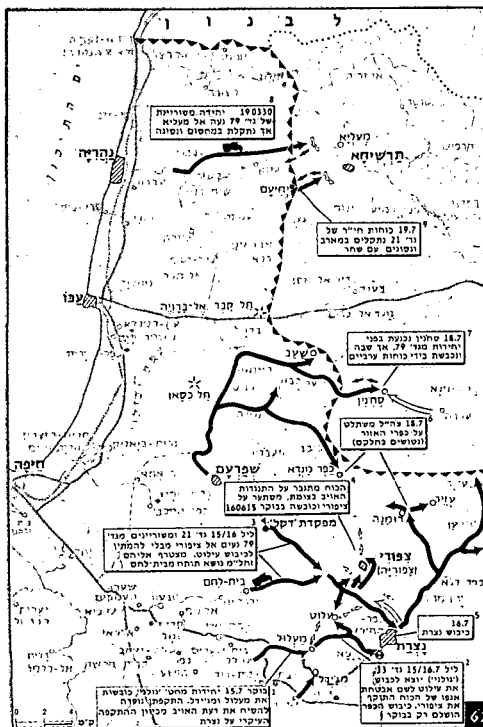
סכום:

אבדותינו: 1 הרוג, 4 פצועים.

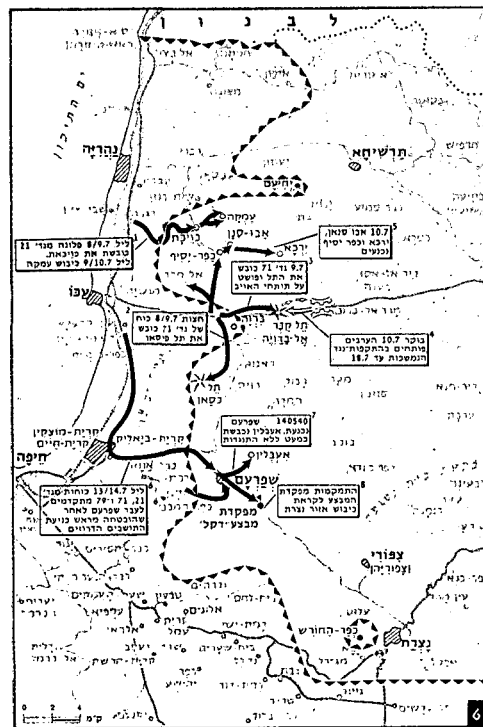
אבדות האויב: 49 הרוגים שנשארו בשדה. יש להניח שנפגעו עוד רבים מאנשי האויב שנלקחו אתם.

מסקנות — הידיעות המוקדמות על כוחות האויב בעיר נכונות. הכוחות המקומיים לא הראו כמעט כל התנגדות מחוץ לצלפים בודדים. יש לשער שכוח האש הגדול של השריונים והופעתם רבת הרושם הבהילה את האויב וגרמה למנוסתו וכניעתו. הכוחות הזרים נסוגו לאחר חסולו המהיר של כוח המחץ המשורין שלהם ולאחר שראו את חוסר הפעילות של המקומיים. אגוף העיר מצפון-מערב וההסתערות מהעורף הרסו את תוכנית ההגנה של האויב. אבדותיו הרבות של האויב בחזית סגירה בימים הקודמים התישו ללא ספק את כוחותיו והוּו ללא ספק גורם חשוב בכניעת העיר.

15 עד 18 ביולי 1948

8 עד 14 ביולי 1948

מבצע 'דקל'

ת נ א י ה כ ו י ע ה
של העיר נצרת לצבא ישראל.

1. העיר נצרת נכנעה ללא תנאים לצבא ישראל.
2. המפקד הצבאי מייס לסקוב, נציג צבא ישראל וממשלת ישראל הזמנית, או כל מי שימונה על ידו, לוקח תחת פיקודו את העיר נצרת מטעה 2115 כחאריך 16 ביולי 1948.
3. כל החיילים, הסמלים והקצינים של הצבא הערבי מכל הארצות יימסרו לידינו של המפקד הצבאי.
4. כל מחטני הנשק, התחמושת וכל ציוד צבאי אחר שימצאו כרשותו של כל יחיד ובכל רשות אחרת יימסרו מיד לידינו של המפקד הצבאי.
5. בכל מקרה של הפרת הסעיפים 3 ו-4 של העודה זו המפקד הצבאי יהיה רשאי להטיל עונש מות לפי החלטתו האישי.
6. המפקד הצבאי מתחייב בזה להגן על כל המקומות הקדושים, הכנסיות, המנזרים וכל יחד המקומות הקשורים במסורת הנוצרית של העיר נצרת וסביבתה.
7. ראש העיר הנוכחי של נצרת ימשיך לכהן כמפקידו כיושב ראש מועצת העיר הנבחרת.
8. ראש העיר ימשיך לפעול את האדמיניסטרציה הרגילה לתועלתם של תושביה האזרחיים של נצרת. בכל הענינים הצבאיים הוא יעמוד לפקודתו של המפקד הצבאי של העיר. בסמכותו של המפקד הצבאי לקבוע מה הם הענינים הצבאיים והאזרחיים.
9. ממשלת ישראל, המיוצגת על ידי המפקד הצבאי מכירה בזה כשוויון זכויותיהם האזרחיות של כל תושבי נצרת יחד עם כל אזרחי ישראל ללא הבדל דת, גזע ולטון.
10. נציגי העיר נצרת, התוחמים על העודה זאת לוקחים על עצמם את מלוא האחריות לביצוע תנאי הכניעה ברוחם ובלטונם.
11. נציגי צבא ישראל וממשלת ישראל התוחמים העודה זאת ישאו באחריות לביצוע כל סעיפיה.

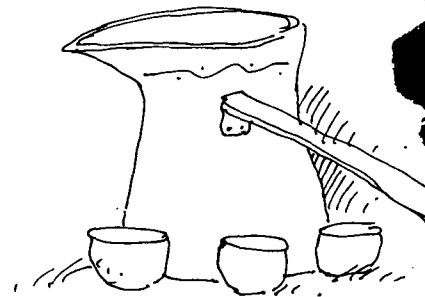
נצרת 10.7.48

ועל זה באנו על החתום נציגי העיר נצרת:

Handwritten signatures and names in Arabic script, including 'Abd al-Hamid' and others.

ועל זה באנו על החתום נציגי צבא וממשלת ישראל:

Handwritten signatures and names in Hebrew, including 'Yehoshua' and 'Yehonatan'.

מבצעים במרכז

מבצע "דני"

סודי בהחלט

מטכ"ל/אג"מ

חזית הדרום

20 ביוני 1948

מצע למבצע "לודר" [עיקרי המסמך]

כוח האויב במרחב רמלה-לוד, המורכב מכוחות סדירים של הלגיון וכוחות חזקים של בלתי סדירים מקומיים, הצליח, לאחר כשלון התקפתנו על רמלה, להתארגן ולהתבצר חזק. כוח זה, לאחר התבססותו, מהווה איום רציני וביכולתו להוות גרעין להתפרצות לתוך המרחב החיצוני והפנימי של תל-אביב.

הכוח הזה מהווה גם מעצור רציני לגבי המשך פעולתנו באזור קו ירושלים. ראשית פעולתנו לכן, אחרי ההפוגה, צריכה להתרכז על פעולה נגדו.

(1) להתקיף ולהשתלט על האוירודרום והעיר לוד.

(2) לכתר ולהביא לידי נפילה את העיר רמלה.

(3) השתלטות על המרחב ובסיסי האויב הקטנים, לאחר כיבוש של המטרות הגדולות לפי סעיפים 1-2.

יש להקים מטה קרבי אחיד, שמתפקידו לפקד על הפעולה הכללית.

כמו כן יש להקים 3 מטות מקומיים של הכוחות הפועלים במשותף:

(1) אלכס — שכנים שטח הפעולה: (אלי-החדיה — וילהלמה).

(2) הראל — קרייתי שטח הפעולה: (לוד — אוירודרום לוד).

(3) גבעתי — שכנים שטח הפעולה: (רמלה).

ידין

אגפים

פנימי

כללי:

מגמה:

פיקוד

ומטות:

המאמץ העיקרי בקרבות עשרת הימים בחזית המרכז כוון כלפי האויב המסוכן ביותר, הלגיון הערבי, אשר המשיך להאבק על השגת המגמה האסטרטגית הראשונה שלו — כיבוש ירושלים. לפיכך נקבעה נקודת הכובד נגד ראש הגשר של הלגיון מול השפלה במרחב לטרון-לוד-רמ' לה. המאמץ האסטרטגי העיקרי כוון להסרת המצור מעל ירושלים. התכ' נונים של המבצע, שהחלו בחודש יוני עברו שינויים רבים. תחילה תוכנן לכבוש את שדה התעופה בלוד ואת שתי הערים לוד ורמלה. במצע שנקבע ב-20 ביוני 1948, היו ניצנים לתכנית התקפות נרחבת יותר (לר' ליר).

ב-26 ביוני 1948 הוציא המטה הכללי תעודה אסטרטגית בה נקבעה המגמה כחזית המרכז: לתקוף את כוחות האויב באזורי לוד-רמלה-לטרון-רמ' אללה (מאן שמו הראשון של המבצע לר'ליר).

חטיבה 8

אלכסנדרוני

קרייתי

יפתח

קציני קשר הראל — תותחנים, ח.א., חיל הנדסה

קציני מטה

מטה "דני"

8.7.48

מיידי/סודי ביותר

פעולת "דני" (שלב 1)

הוראות מבצע

המגמה: לשחרר לחלוטין את העיר ירושלים והדרך אליה מלחץ האויב.

השיטה: החקפה והשמדת כוח האויב בבסיסים לוד — רמלה — לטרון — רמאללה. הפעולה תבוצע בשני שלבים:

1. (א) איתור לוד-רמלה.

(ב) כיבוש לוד, הכנעת רמלה והשמדת הכוח.

2. (א) איתור בליטת לטרון.

(ב) כיבוש רמאללה.

הפקודה לשלב 2 תבוא לאחר ביצוע השלב הראשון. להלן ידובר רק על השלב הראשון.

ידיעות: האויב — עיין נספח א' מתעודת "לרלר".

מערך כוחותינו:

(א) חטיבה 8 בצירוף: 2 גדודים אלכסנדרוני, 1 גדוד קרייתי.

(ב) במסגרת חטיבת קרייתי: 1 גדוד קרייתי, יחידות ח"ס.

(ג) חיל יפתח.

(ד) יחידות חיל אויר.

שבועיים לאחר שהוצאה תעודת לר'ליר (לוד-רמלה-לטרון-רמאללה) הוציא מטה "דני" את הוראות המבצע לפעולת "דני" (שלב ראשון, 8 ביולי 1948) שהפכו לפקודת מבצע ראשונה לאגד קרב על חטיבתי ורב חילי.

בשלב הראשון הוחלט לכבוש את לוד ואת רמלה.

ביצוע שלב ב' — כיבוש לטרון ורמאללה — הותנה בשהות מס' פקת שתינתן לכוחות המבצעים.

ב-7 ביולי התמנה יגאל אלון (שהיה מפקד מבצע "יורם" לאחר מותו של מיקי סטון), למפקד המבצע. שם המבצע הוחלף ל"דני", על שמו של דני מס מפקד מחלקת ה"ל"ה ש' נספתה. ב-14 ביולי הוחלף שם המבצע ל"מיקי" על שם מיקי סטון.

לפקודת מטה "דני" הועמדו הכוחות הבאים:

• חטיבת "הראל" בפיקודו של יוסף טבנקין ובה הגדודים: הגדוד ה-4 בפיקודו של יוחנן זריו, הגדוד ה-6 בפיקודו של צבי ומיר ופלוגה מגדוד 5. לחטיבה צורף גדוד "מוריה" מחטיבת "עציוני", שמפקדו היה ולמן מרט.

• חטיבת "יפתח" — בפיקודו של שמואל כהן (גדוד 1 בפיקודו של איחיאל עמיחי, גדוד 3 בפיקודו של משה קלמן).

• חטיבת "אלכסנדרוני" — בפיקודו של דן אבן (גדוד 32 בפיקודו של נתן אורנשטיין, גדוד 33 בפיקודו של בן-ציון פרידמן) וחיל משמר של נפת "העין".

• חטיבת "קרית" — בפיקודו של מיכאל בן-גל (גדוד 42 בפיקודו של שמעיה בקנשטיין, גדוד 43 בפיקודו של אריה סימון וגדוד 44 בפיקודו של משה וימן) וחי"ם "קרית".

• חטיבה 8 בפיקודו של יצחק שדה (גדוד 82 בפיקודו של פליכס ביאטוס, שנפצע ב-10 ביולי ובמקומו התמנה שאול יפה. גדוד 81 שנקרא גדוד 89 בפיקודו של משה ריין). כוח ארטי-לרי בפיקודו של שלום חרמון, כוחות הנדסה וסיוע חיל אויר.

ה) חיל התותחנים יפעל בגזרות החטיבות לפי החלוקה הבאה:

1. 2 מחלקות 65 מ"מ להראל (בית מחסיר, חולדה).
2. 2 מחלקות 65 מ"מ ליפתח.
3. 1 מחלקה 65 מ"מ לקריית + 1 מחלקת מרגמות, 120 מ"מ.
4. 1 מחלקה 65 מ"מ לחטיבה 8.

ו) יחידות שדה של חיל הנדסה:

1. קריית.
2. חטיבה 8.
3. הראל.

התפקידים:

א. במסגרת חטיבה 8:

1. הבטחת האגף הצפוני וחסיונות בקו כפר ענה — קולה.
2. השמדת ריכוזי האויב בשדה התעופה בלח, וילהלמה, בית-נבלא.
3. הבטחת האגף המזרחי וחסיונות בקו בית-נבלא — בן-שמן.
4. ריכוז חטיבה 8 בבן-שמן במטרת פריצה ללוד.

ב. קריית:

1. החזקת הקו הקיים מכפר ענה עד למרחב גבעתי (כולל סרפנד).
2. לחץ על רמלה במטרת ריתוק כוחות אויב וכיבוש באם יתאפשר.

ג. יפתח:

1. השלמת הכיתור ממזרח בקטע אל-בריה — בן-שמן.
2. ריכוז גדוד בגזרת ג'מזו — בן-שמן במגמת פריצה ללוד.

ד. הראל:

1. הבטחה וחסיונות כביש הרטוב — שער-הגיא.
2. פעולת הסחה על גוש לטרון.

ה. חיל אויר:

1. הפצצת רמלה, לוד, לטרון, רמאללה, בית-נבלא.
2. אוירוני קרב בתפקידי:

- א. ה.ג.א. [התגוננות אוירת אקטיבית].
- ב. עתודה טקטית קרבית.

ו. חיל תותחנים:

1. סיוע לחטיבות בהתקדמות, חסימות מכל הכיוונים, הרעשה מכל הכיוונים.
2. הרעשת רמלה, לוד וגוש לטרון.

ז. חיל המהנדסים:

1. ביצור והסוואה במשלטים שייחפסו במשך הפעולה.
2. הסוואת מטות וריכוזי אספקה.

השיטה: ליל האפס — ליל שבת 9.7.

א. עד יום שבת 10.7 שעה 1700 תושלם פעולת הכיתור וריכוז הכוח לפעולת הפריצה השלבים:

- הפצצת רמלה, לוד, לטרון, רמאללה, בית-נבלא.
- הסחה ע"י קריית באיזור רמלה.
- הסחה וכיתור ע"י הראל.
- הטעיה ע"י אלכסנדרוני באיזור ראש-העין.
- פריצה ללוד — השלבים ייקבעו במקום.

1. המשך הלחץ על רמלה והגברתו.

2. ריתוק הכוחות הנמצאים בלטרון (ע"י התותחנים של הראל).

3. הרעשה אוירת על: לוד, רמלה, לטרון, רמאללה (לוח הזמנים ייקבע בהודעה נוספת).

4. בגלל חוסר ידיעות ברורות על האויב יש לתכנן ולהכין את הכוחות לכל האלטרנטיבות.

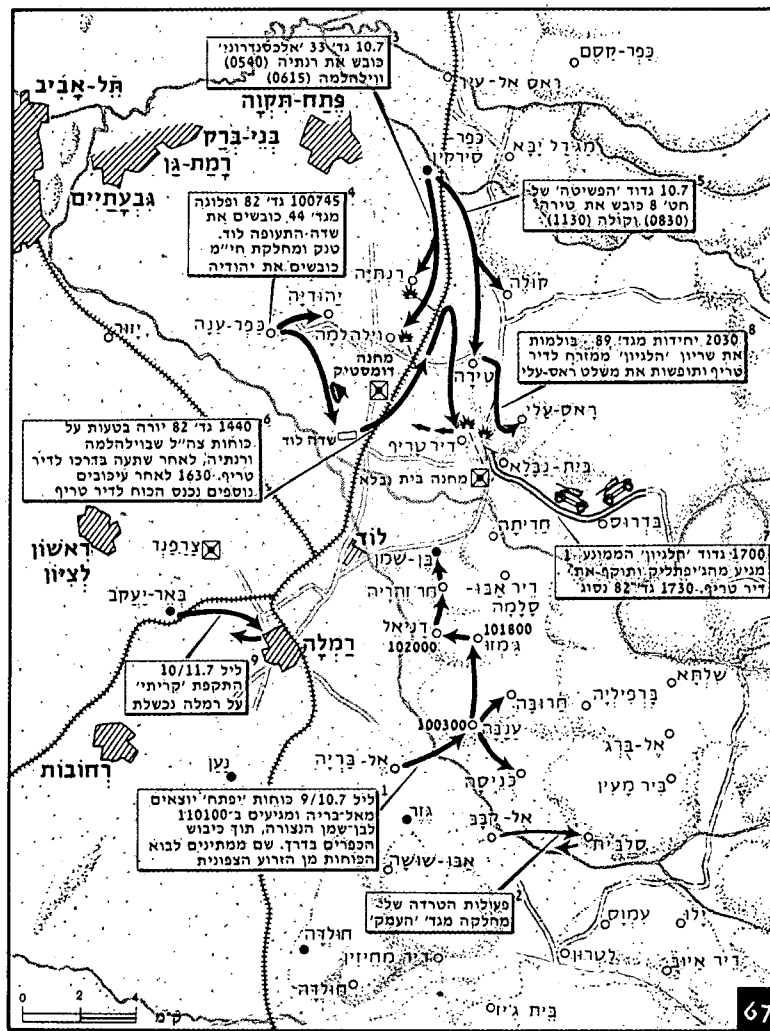
כללי: יש לתכנן ולהכין את הכוחות להתארגנות מהירה על מנת להמשיך בהקדם האפשרי לבצע את השלב השני של פעולת "דני". על קריית להכין את החי"ם לתפיסת הקו אל-קובב — בית-נבלא. קשר: יצורף תרשים קשר ע"י קצין הקשר של המטה. מנהלה:

א) תישלח פקודת מנהלה ליחידות.

ב) הזמנות ציוד דרך קציני המטה.

מקום המטה: יזור.

גזרה מערבית, 10 ביולי 1948

טח בשליטת ישראל ב- 9.7.1948

מברקים ממטה דני (ויגאל) ואלכסנדרוני למטכ"ל/אג"מ ול"גבעתי"

101100 הכתב הצבאי בפעולה על שדה לוד מודיע: שדה לוד נכבש ללא כל אבידות. כל המתקנים שלמים מלבד פגיעות מתותחינו. שלל: "שרמן" הרוס, 6 משוריינים.

101145 מודיעים שנראית בריחה רצינית מרמלה.

101815 דיר-טריף בידונו.

101845 גימוז ודניאל נכבשו ע"י כוחותינו.

110430 כוחותינו נכנסו לבן-שמן.

111840 ע"י הטלפון: כוחות יפתח נמצאים בתוך לוד. לפי קצב ההתקדמות יש להאמין שיפרצו גם לרמלה. יש לבטל כל הפצצות על ערים אלה.

112000 א. בשעה 1200, יצא סיור אלים של יפתח לעבר למך (לוד) מצד דרום. ההתנגדות היתה בינונית ועם בואי החלטנו על נסיון כיבוש. יחידת פשיטה של "הזקן" באה לאהובה (בן-שמן) בשעה 1700 לאחר שכבשו את נפתלי (בית-נבלא). בשעה שאנשי יפתח נאחזו בפרבר הדרומי פשטו הפושטים העירה, חלפו על פני הרחוב לאורכו ונסוגו חזרה לאהובה (בן-שמן). יש להם אבידות באנשים וברכב. ערביי לוד נדהמו משפע האש והפריצה הנועות של הפשיטה, אולם מיד התאוששו וחייקו את התנגדותם. ברגע זה שולטים אנשינו במסגד העיר ובקרבתו ולוחמים קשות על המשטרה. נשתלט הלילה כמה שנספיק ונסיים מחר בבוקר.

ב. בהתקפת-נגד של האויב נפלה לידם בית-נבלא. אנשי הפשיטה שהחזיקו בו נסוגו לאמנון (טירה). לא ידוע עריין על אבידותיהם.

בליל 9-10 ביולי החל מבצע "דני" בהפעלת שתי זרועות. הזרוע הדרום-מית, חטיבת "יפתח", כבשה את ענבה, גימוז ודניאל ופרצה לבן-שמן הנצורה. הזרוע הצפונית, חטיבה 8 וכוחות מחטיבות "קרית" ו"אלכסנדרוני" כבשו את שדה התעופה בלוד, יהודיה, וילהלמה, רנטיה, קולה, טירה ודיר טריף ממנה הוסגו כוחות חטיבה 8 על-ידי הלגיון. ב-11 ביולי כבש גדוד הקומנדו 89 את דיר טריף ומשלטה. הגיע לבן-שמן ולקר-את ערב פרץ ללוד. כוחות "יפתח" ניצלו את אפקט ההלם והשתלטו על מרבית העיר, אך כוחות הלגיון המשיכו להחזיק במצודות: משטרת לוד והמשטרה שבין לוד ורמלה. ב-12 ביולי נכנעה העיר רמלה. כוחות הלגיון בלוד חידשו את נסיונותיהם להבקיע את טבעת הכיתור. מחלקת שריוניות חדרה ללוד, התושבים התמרדו והתפתח קרב עז. בליל 12-13 ביולי נסוג הלגיון מ-משטרת לוד ולמחרת הושלם פינויים של תושבי לוד ורמלה. כדי להבטיח את אגפו הצפוני של כוח "דני" ביצעה חטיבת "אלכסנדרוני" במקביל את מבצע "בתק" (כיבוש מגדל יבא וראס-אל-עין - כולל מקורות המים לירושלים). בגורה המזרחית כבשו כוחות "הר-אל" את צובה וצרעה. בכך הסתיים השלב הראשון של המבצע.

בשלב השני לאחר שהוברר, כי מועד ההפוגה השניה קרב וכי החלט להעביר את גדוד הקומנדו לדרום בשל החמרת המצב שם, הוחלט לצמצם את היקף השלב באופן הבא: לוותר על כיבוש רמאללה ולרכז את המאמץ בפתחת הדרך תל-אביב - לטרון - ירושלים ובהכחטת השלי-טה על צינור המים ראש העין - ירושלים.

בליל 15-16 ביולי נפתח השלב השני של המבצע על-ידי שתי זרועות ממזרח וממערב. בעוד כוחות הזרוע המערבית השיגו את מרבית יעדיהם והדפו את התקופה הנגד של הלגיון נכשלה התקפת הזרוע המזרחית על "רכס התותחים" החולש על לטרון. ב-18 ביולי נערבו קרבות קשים באל בורג, קולה ומוצבי בית נובה. ב-18 ביולי בערב נעשה נסיון חמישי לכבוש את לטרון, אך גם התקפה זו נכשלה ולטרון נשארה בידי האויב. השגי המבצע היו:

כיבוש לוד ורמלה ומרבית שטחה של בקעת אונו.
השתלטות על צמתי התחבורה החשובים (שרה התעופה ותחנת הרכבת בלוד).
הרחקת בסיסי האויב ממרחב תל-אביב והענקת קו הגנה נוח לצה"ל.
הרחבת הפרוודור לירושלים, ובכך מתן אפשרות להנחת צינור מים לעיר ולאתור תוואי לדרך הגבורה.
פתחת דרך עדיפה לירושלים (אישיע - כסלו - צובה).
ניטלת היוזמה מהלגיון הערבי.

ג. טנק אחד וכ-10 משוריינים חשו לעזרת למך (לוד) מצד יונתן (רמאללה) והגיעו עד קרבת ולמן (ג'מזו): בעקבותיהם נסע חיל הרגלים. התנגדות אנשינו עצרה את התנגדותם (התקדמותם).

(אלכסנדרוני): מגדל צדק נלקחה בלי אבדות. ממשיכים על ראש העין. בשעה 0845 נחתם הסכם הכניעה עם רמלה. משלחת הכניעה של 4 ערבים הופיעה לאל-בריה והובאה על-ידינו לנען. בשעה 1000 יכנסו כוחותינו לרמלה. הקרב על דיר-טריף נמשך. לפי עדות הערבים ברחו כל חיילי הלגיון ברגל מהעיר.

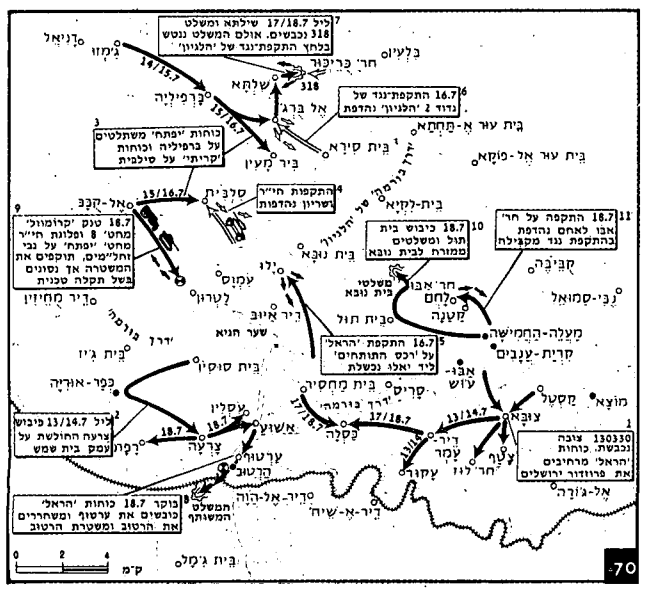
כל העיר לוד וגם תחנת-הרכבת בידנו, מלבד המשטרה שמתבצרים בה קצין ערבי + 70 מקומיים. ראש העיר נהרג בנהלו מו"מ אתם. בעיר 35,000 תושבים. בין השבויים אנשי צבא ונכבדים. השלל רב, הכרחי להביא מיד אדמיניסטרטור ואנשים. יש להוציא מלוד את התותחים הגדולים שנתפסו.

אחה"צ נכבשה חדיתא ולפנות ערב דיר-טריף. 2 הטורים המשוריינים שתקפו נסוגו כ-10 ק"מ אחורה. התקפה קשה של כמה שעות על חדיתא. מתקיפים את אנשי משק בן-שמן. כ-4 משורייני הלגיון הסתננו לפנות-ערב מבית-נבלא לשטח שגובל עם לוד בית-המשטרה. חיפשו אותם עד חשיכה ולא נמצאו. ישנה ידיעה שהלגיון מתרכז בסלביה במגמה לתקוף את אל-קובב וכל הקו. בתוך לוד נמשכת התנגדות בתוך המשטרה. דרוש תותח גדול. כל הסימנים מעידים שעומדים ערב אופנסיבה שתישען בתוך לוד. לפי הודעת המנהיגים יש כ-35,000 נפש.

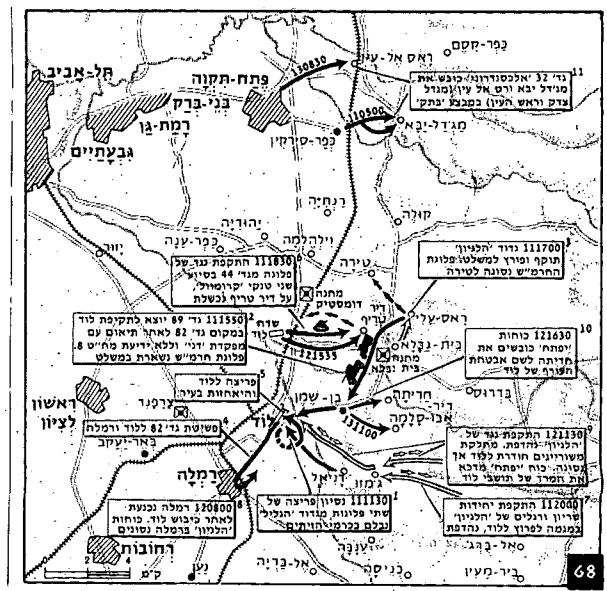
- לבקש:
- א. הפצצה על סלביה ועל ברפיליה.
  - ב. גיוס כולל של כל חי"מ ת"א לתפיסת המשלטים (ממחר).
  1. תחנת המשטרה בלוד נכבשה (10:10).
  2. טור משוריין וחיל רגלי מתקדם מכיוון מזרח אל בית-איכסא (חדיתא).
  3. הראל כבש את צרעה צפונית להר-טוב.
  4. הראל מבקש להחליפו מיד באנשי קריית.
  5. יפתח מודיע כי אין לו מספיק כוח לארגן את השלל ולהוציאו מלוד, רמלה ויתר המקומות.
- (אלכסנדרוני): כוחותינו נכנסו הבקר אל ראש העין. כנראה שלא היו שם כוחות רבים.

120800
120945
121145
130200
131045
131505

גִזְרָה מְרֻבֶּזֶת וּמְזֻרְחֵת 14 עַד 18 בְּיוּלֵי 1948

גִזְרָה מְעֻרְבֵית 11 עַד 13 בְּיוּלֵי 1948

הגדוד: פריצה דרך בן-שמן — פשיטה לתוך לוד ורמלה

1. **מצבת הגדוד — 11.7.48**
  - (א) אדם: קצינים 23, סמלים 22, מ"כים 22, טוראים 300, סה"כ 367.
  - (ג) כלי רכב: 8 זחלים, 9 משוריניים "סקאוט-קר", 1 משוריין-צריח, 20 ג"פים, 8 משא 3 טון, 2 טנדרים, 2 מכונות-כוח, 2 אופנוע.
  - 1 משוריין סגור, מצורף מחטיבה 8, 6 מכוניות משא מצורפים משירות התחבורה.
3. **מהלך הפעולה:** פלוגה א' הכוללת 96 איש + מחלקה מגדוד 44 נשארה לשמור על המשלטים 14591559, 14641558.
- פלוגות ב' ג' ד' יצאו ב-111600 מדיר-טריף לכיוון בן-שמן. ליד המחנה בבית-נבלא נתקל החלוץ בכוחות שריון של האויב, הגדוד שינה את כיוונו והגיע דרך השדות לבן-שמן בשעה 111750.
- ב-111820 יצא הגדוד לפריצה לתוך לוד. בכניסה ללוד נתקל במחסומים ועמדות מבוצרות, והתנגדות אש חזקה של האויב. אך כוח המחץ של הגדוד הבקיע את המחסומים ליד הכביש ופרץ לתוך הרחוב הראשי בעיר ועבר את כל לוד ורמלה והגיע עד כביש ירושלים וחזר לבן-שמן ב-111900.
4. **סיכום עובדתי:**
  - (א) פריצת הדרך לבן-שמן לאחר 8 חודשי מצור.
  - (ב) חיסול כל עמדות ומחסומים לאורך הכביש הראשי בלוד ורמלה, פרט למשטרת לוד.
  - (ג) גרימת בהלה ובריחה מבוהלת בשתי הערים, שגרמה לבלבול במערכת ההתגוננות בלוד ורמלה וגורם עיקרי לכניעתם.
  - אבידות: שלנו: הרוגים 6, פצועים 21. אבידות בציוד: 7 ג"פים, 1 זחל, 1 סקאוט קר.
  - אויב: 2 מקלעים, 14 סטנים, 7 רובים. הרוגים 100-150.
  - שלל: הואיל והגדוד משמש בפעולתו בתפקיד של פורצים נשאר תמיד השלל בידי היחידות שבאות להתבסס אחריו.
5. **הערות ומסקנות:** הפריצה ללוד ורמלה נעשתה ללא כל הכנה מוקדמת של נשק מסייע והיא בוצעה הודות למהירות הפעולה וכוח המחץ המהיר.

(—)

ב/מפקד גדוד 89

ב-11 ביולי כבש גדוד 89, גדוד הפשיטה הממוכן בפיקודו של משה ריין, את דיר טריף ומשלטיה והגיע לבן-שמן. לקראת ערב, פרץ הגדוד לרחובות העיר לוד, כשהוא רכוב על גבי זחל"מים, נגמ"שים וג"פים (כולל שריינות "הגמר הנוראי", שנלקחה שלל מהלגיון בדיר טריף). פשיטת הבוק ומכת האש אפשרו לכוח חי"ר מחטיבת "יפתח", לנצל את ההפתעה וההלם, לפרוץ למרכז העיר ולהשיג תלת על השטחים החיוניים שבה. עם אנשי הגדוד נמנו גם אנשי לח"י שהיו מאורגנים בפלוגה ב' בפיקודו של יעקב גרנק (ידב הבלונדי).

כבר בראשית המלחמה היתה בן-שמן נקודת ישוב מבודדת, אשר הדרך אליה היתה רצופת סכנות. כדי להמשיך ולקיים את הנקודה, היה צורך להבטיח קשר עם העורף היהודי. משימה זו של הבאת תגבורת לבן-שמן הנצורה הוטלה ברצמבר 1947 על חטיבת "גבעתי", הברית בין החטיבה לבן-שמן נתהדקה כאשר באמצע דצמבר נהרגו באש הלגיון (על-יד מחנה הצבא של בית נבאללה) 14 מלוגי שיריה שיצאה מפתח תקוה לבן-שמן דרך כביש מגדל-צדק. בחר רש מרס עבר הפיקוד על בן-שמן לחטיבת "גבעתי", שהחרירה למקום את הפלוגה הרתית של חי"ש תל-אביב ואלמנטים של נשק מסייע גדודי. עם פלישת צבאות ערב, הועבר הפיקוד לחטיבת "קרית". יומה של בן-שמן הגיע רק בחודש יולי, כאשר במסגרת מבצע "דני" הוסר מעליה המצור שנמשך שמונה חרשים. בן-שמן חוברת מחדש לשטח שבירי היהודים. עד לתקופה זו נמשכו המאמצים לקיים את הקשר עם הנקודה ולהביא אליה שירות ואספקה. במסגרת פעולות אלה הצליח הטייס צבי זיבל ב-25 ביוני 1948 להעביר לבן-שמן הנצורה אספקה ותחמושת. על מעשה גבורה ותושיה שגילה בפעולה זו, זכה באות גיבור ישראל. צבי זיבל ז"ל נפל חלל בפעולה בעוגיה אל חפיר.

מאות הוללות

כי 31145 איראני זיבל צבי

מילה גבורה נחשת בחייו נפשו בשדה הקרב

בדי 25 יום 1444

זאת אשר עשה

איראני זיבל צבי נפא בשדה הקרב... אספקה ותחמושת לבן-שמן הנצורה... יגיע הייתה אש האויב את מניין המקום לעמדת. נחת בסכסול הנר וללא כל עזרה העביר את האספקה והתחמושת לנקים בטורים. כל זה עשה בהיותו וחסוף לאש האויב, שהתנגדה ומנעה ממנו כל אפשרות לשוב אל הסטרו. לפי הצעתו העבירו אנשי המקום שיקי הול כל האספקה והוא השיג לבדו לשדה הפתוח והעמידו בן האוירון ואש האויב הוא הצליח להגיע אל הטוט אשור היה כבר נקוב ככמה נקבים. קפץ לתוך האוירון וחזר בשלום בשלום.

נפל חלל בפעולה אחרת ב עוה על חסדיום ני נפול אש על מנתו זה מותו אית גבורה את ההנטיית העלה ביידי אשור לעבא-הגמי לטיאל

מפקד

עיר הבטחה

עיר הבטחה

הרד"מ יום כתיבת התנ"ך

מבצעים בדרום

מסמך מס' S/856

מברק מה־25 ביוני 1948 שנשלח מהמתווך מטעם האו"ם אל המזכיר־הכללי בנושא התקרית בנגבה שבנגב 25 ביוני 1948

25 June 1948

For the President of the Security Council:

Serious incident developed at Negba in Negeb on Egyptian front on morning 25 June when Egyptian Commander backed by Egyptian government resisted with force the passage of an unarmed Jewish food convoy under United Nations escort destined for Jewish settlements in the Negeb. During the incident Egyptian Spitfire planes attacked plane of United Nations observer while landing inside Jewish-occupied territory and scored fifteen hits. Fortunately the American pilot of the plane was not injured. Full facts of incident not yet available and will be reported on later.---

Have protested vigorously to Egyptian Government and requested full explanation.

Count Bernadotte

עבור נשיא מועצת הבטחון:

תקרית רצינית התפתחה על־יד נגבה שבנגב בחזית המצרית בבוקר ה־25 ביוני, כאשר מפקד מצרי, שנתמך ע"י הממשלה המצרית, התנגד למעברה של שיירת־מוזן יהודית לא חמושה מלווה באנשי או"ם, שהיתה בדרכה ליישובים יהודיים בנגב. במהלך התקרית תקפו מטוסי ספיטפייר מצריים מטוס של משקיף האו"ם בעת שהלה נחת בטריטוריה מוחזקת בידי היהודים, ופגעו בו 15 פגיעות. למרבה המזל, טייסו האמריקני של המטוס לא נפגע. מלוא העובדות על התקרית טרם נתקבלו, וידווחו מאוחר יותר. ---

מחיתי בתוקף בפני הממשלה המצרית, וביקשתי הסבר מלא.

הרוזן ברנאדוט

ליל ה־8-9 ביולי נקבע כמועד אפשרי לפתיחת מבצע "אנפאר". יום לפני המועד שנקבע על־ידי המתווך מטעם האו"ם לסיים ההפוגה. צה"ל לא ראה בכך מכשלה, שכן ראש המטה של המתווך מטעם האו"ם, הקולונל בונדה, והמתווך עצמו קבעו, כי במניעת מעבר שיירה לנגב, הפירו המצרים את ההפוגה ולכן יש ליהרר דים חופש פעולה.

סקירת מצב

"המצב לגבי שיירות האספקה לנגב הוא כדלקמן:

1. ביום ו' שעבר (25.6) חסמו הכוחות המצריים את הדרך בפני שיירותינו. ראש המטה של המתווך מטעם או"ם, שנסע באותה שיירה, אישר לנו בכתב, כי במונעם את מעבר השיירה, הפרו המצרים את ההפוגה ואנו רשאים לפעול נגד הכוחות המצריים.
2. הודעתו זו של ראש־המטה אושרה גם על־ידי המתווך עצמו, אשר הודיע במועצת הבטחון, כי נסיון זה מצד המצרים, להרעיב את הנגב הישראלי, יש בו הפרת ההפוגה.
3. מהמטה שלנו הודיעוני ביום ו', לאחר החזרת השיירה לתל־אביב, כי אם תהא החלטת הפרוץ בכוח, יידרשו להם ארבעה־חמישה ימים, לשם הכנה יסודית של הפריצה.
4. פירסמתי לפי זה הודעה רשמית, כי צבא ישראל ישתמש בחופש הפעולה שניתן לו, באופן, בזמן ובמקום שימצא לנחוץ.
5. בינתיים פנה אלי המתווך מרודוס וביקש מאוד להתאפק, לפי שעה, פן תגרום ההתלקחות בנגב להתפשטות האש על פני כל החזיתות ולביטול גמור של ההפוגה. עניתי כי אין אנו מעוניינים לדחוק קץ ההפוגה, ואם יש בידו להביא את המצרים לידי קבלת הדין — יישר כוחו. עם זאת הזהרתיו, שלא נוכל להמתין יותר מדי והצעתי שיודיעו לנו תוצאות צעדיו כלפי המצרים תוך 48 שעות. הדבר היה בשבת והיום אני מחכה לשובם של מקשרינו מרודוס.
6. אתמול מסרתי דין־וחשבון מפורט על כל הפרשה בישיבתה הסדירה של הממשלה. לא היה כל ערעור. לא נשמעה כל הצעה.
7. כשלעצמי אינני סבור, כי ההתנגשות בנגב מוכרחה להביא לידי גמר ההפוגה בחזיתות אחרות, אם כי אין הדבר מן הנמנע. על כל פנים עלול הדבר להביא לחידוש הקרבות עם הכוחות המצריים.
8. הברירה בין דחיית השיירה והמשך ההפוגה בנגב מזה לבין החשת השיירה וחידוש הקרבות מזה — הינה בראש וראשונה, ענין לשיקול צבאי.

בסוף חודש יוני וסמוך לפרסום הפקודה למבצע "אנפאר" כתב שר החוץ משה שרת מסמך המסביר במידה רבה את הרקע למבצעים בדרום.

מבצע "אנ-פאר" — אנטי פארוק

חטיבת גבעתי/מבצעים

7 ביולי 1948

פקודת מבצע "אנ-פאר"

כללי

1. עם גמר ההפוגה ב-091000 על החטיבה:
  - א. להגן ולהבטיח את קוי החזית והנקודות המבודדות:
    - (1) במערב: יבנה — בית-דראס — ג'וליס;
    - (2) בדרום: ג'וליס — נגבה — גת — גלאון;
    - (3) במזרח: כפר-מנחם — קדמה — גלאון;
    - (4) בצפון-מזרח: אוור גור — — —
  - ב. לתקוף:
    - (1) בדרום: מקומות תפושים ע"י האויב לאורך קו התחבורה מגידל — בית-ג'וברין;
    - (2) במזרח: תל-אצ-צאפי, וישוכים ערביים באזור זה — — —

ידיעות

2. מגמת האויב: פעילות באזור בית-דראס — עיראק-סוידאן — בית-עפה, במגמה להגיע למסמיה וקסטינה. הנ"ל, בתיאום עם תנועה של כוח תל-אצ-צאפי במטרה להתאחד במסמיה. לאחר שייגיע למסמיה — לכתר את החזית ולהקיף חלק מכוותיננו.
3. כוחותינו:
  - א. בצפון מזרח — חטיבות הראל ויפתח;
  - ב. בדרום — כוחות הנגב;
  - ג. כוחות החטיבה — לפי פקודת עריכת-הכוחות מ-27.6.48.

המגמה:

4. ביום 8.7.48 שעה 24.00, על כל הכוחות המצויינים מטה להיות בעמדותיהם ובמקומות ריכוזיהם, כפי שייקבע בתכנית זו.
5. גודר "5": החוקה והגנה על הקו ממשלט יבנה עד בטאני ערבי. — — —
6. גודר "3": החוקת הקו באר-טוביה — בית-דראס — ג'וליס — במערב; החוקת הישוכים נגבה, גת, גלאון, ג'וסיר — בדרום.
7. גודר "1": במשך ליל 7.7.48, יעביר את הכוח הנועד לפעולות תל-אצ-צאפי (לא יותר מ-2 פלוגות, כולל נשק מסייע) לבסיס היציאה. התנועה צריכה להיות מוסוית ובהסתר.
8. התפקידים: לכבוש את תל-אצ-צאפי בכוח של פלוגה אחת, להשמיד את הכוח הלוחם של האויב, ולהתבסס במקום. — — —
9. גודר "4": (1) פלוגה רגלית, 1 פלוגה ממונעת, 1 פלוגת נשק מסייע, ינוע בליל 8.7.48 לסואפיר אש-שרקיה. יערוך את עצמו להגנה. ישלח משמרות קדומניים לכיוון הדרכים המובילות לג'וליס, חתה, עבדיס, וג'לדיה.
- הכוח ישמש כעתודה חטיבתית. — — —
- על הגדוד להיות מוכן לבצע פעולת כיבוש של הכפרים עיראק-סוידאן ובית-עפה בליל 8.7.48. — — —
10. גודר "2": אחראי לאזור המיוחד (גודר). הכוח לפעולה זו — בהתאם לעריכת הכוחות הרגילה. על סמג"ד "2" להתכונן לפעולת ניקוי הכפרים — ג'לדיה וקסטינה — — —
11. חיי"מ, נפות, אוורים — בליל 7/8.7 על האוורים, הכוחות הרזרביים של הנפות והמרחב להיות במצב של כוננות מלאה להדוף התקפות של האויב במלוא כוחם. תשומת לב להגנה אנטי-אווירית, פסיבית ואקטיבית.

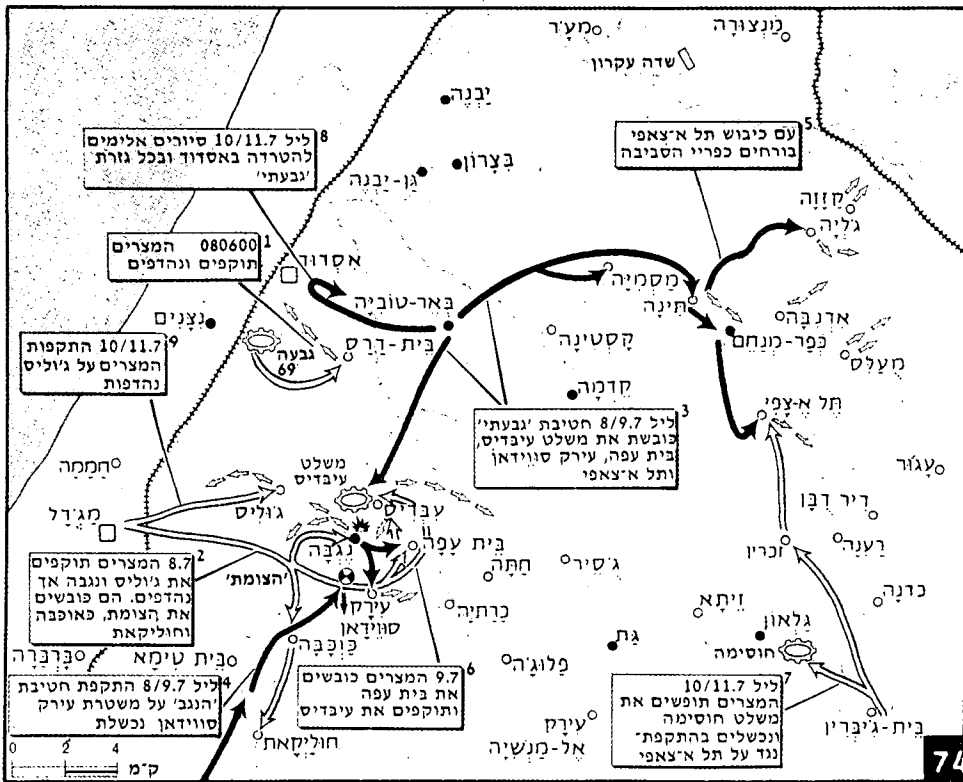
בליל 7-8 ביולי, יממה לפני סיומה הרשמי של ההפוגה, החליטו המצרים לנצל את יתרון ההפתעה. הם תקפו את מתחם בית דראס וכבשו את כאוכבה, חוליקאת ומשלט 113 (שהיה נטוש). כוונתם היתה לעבות את הרצועה המנתקת את הנגב. כדי למנוע הסתבכות עם האויבים הטילו המצרים את משימות ההתייחסות על הפותחת על כוחות סעודיים, על כוחות סודניים ועל כוחות סיריים למחצה שלא נמנו עם כוחות הצבא המצרי הסדיר. התקפות אלה חידשו את מערכת הקרבות בחזית הדרום. כעקבות המהלך המצרי נאלץ צה"ל להקדים את מבצע "אנ-פאר" (אנטי פארוק) לליל 8-9 ביולי.

למפקד המבצע התמנה שמעון אבי-דן. תחת פיקודו הועמדו חטיבת "גבעתי" וכוחות מחטיבת "הנגב". מגמת המבצע היתה לפרוץ דרך לנגב על-ידי כיבוש משטרת עירק סוידן, מוצב עבדיס והכפרים עירק סוידן ובית עפה. כל יעדי המבצע, למעט משטרת עירק סוידן, (שתוכננה להיכבש על-ידי חטיבת "הנגב"), נכבשו כמתוכנן. כ"ב ביולי פתחו המצרים בהתקפת נגד שגרמה לנסיגה מבית עפה ועירק סוידן.

כ"ט ביולי המשיכו המצרים בהתקפתם, במקדם את עיקר המאמץ נגד מוצב עבדיס. אך למרות הסתערויות של כוחות חי"ר, בסיוע שריון, ארטילריה ואוויריה, שנמשכו שלושה ימים, הצליחו כוחות חטיבת "גבעתי" להרוף את התוקפים. ב"ז ביולי הפעילו המצרים צוות קרב חטיבתי באזור נגבה-עבדיס. פעולה זו נכשלה. גם הניסיון המצרי לנתק את נגבה מצפון נכשל עם כיבושו של משלט 105, ע"י כוחותינו.

למרות שעיקר המאמץ של חטיבת "גבעתי" התמקד בקטע הדרומי של החזית (כלומר באזור נגבה), הוחלט לתקוף גם את האגף המזרחי. על מנת למנוע מהכוח המצרי ממורח לחבור עם הכוח מדרום. כוח מהחטיבה תקף את תל אל צאפי וכבשו. נפילתה של עמדה חיונית זו גרמה לכריחתם של יותר מ-10,000 מערכי האזור, שראו את עצמם מנותקים.

כיבוש תל אל צאפי אפשר קשר נוח עם ישובים שהיו כמעט מנותקים: כפר מנחם, קדמה, גת וגלאון. למרות שמבצע זה לא השיג את מטרתו העיקרית — היינו פריצת הדרך לנגב, הוא שיבש את תכניות המצרים להמשך ההתקפה צפונה.

© כרטא

מתוך סיכום הפעולות של חטיבת גבעתי

מבית-דראס מודיעים: עם שחר, תקפה פלוגה סודנית את מתחמי בית-דראס. בזכות ההפתעה, הצליחה פלוגת האויב להשתלט על מוצב כיתתי בדרומו של המתחם. מכת-נגד שהונחתה עליה, סילקה אותה ממנו. בנסיגתה, סבלה פלוגת האויב אבידות קשות.

בסריקה שנעשתה בשטח, נמצא נשק וכן נתפשו מספר שבויים, ביניהם רס"ג, מפקד הפלוגה התוקפת, על גופו נמצאו מסמכים חשובים.

8.7.48

10.7.48

גזרה דרומית
 1. גילויס: האויב ערך שתי התקפות על מתחמינו בכפר, בכוח של גרוד ושריון. ההתקפות נהדפו. מספר כלי רכב משוריינים של האויב נפגעו. בסריקה נתפש שלל.

נגבה: האויב לחץ על נגבה באש מכיוון משלט 113 ומכיוון בית-עפה. כן הופגז המשק מתותחים והופצץ מאוירונים.

סמוך לחשיכה נפגעו שתי בארות-המים.

משלט עבדיס: האויב התקיף קשה את המשלט במשך היום. נערכו שתי התקפות בכוח של שתי פלוגות כל אחת ובסיוע שריון, ארטילריה ואויריה. תגבורת אויב זרמה במשך כל זמן ההתקפה על כביש מגידל-פלוגיה. ההתקפות נהדפו, באבידות גדולות לאויב.

אבידותינו: 9 הרוגים ו-50 פצועים.

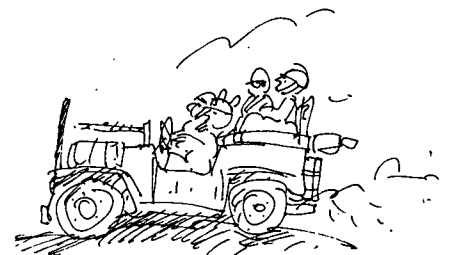
2. גזרה מזרחית

מסמיה: כוחותינו נכנסו לכפר, לאחר שכל תושביו ברחו ממנו. — עלידי כך נפתח הכביש רחובות-קסטינה לתנועת כוחותינו. בשעת 18.00 הופצץ הכפר ע"י מטוסי-האויב.

תינה: כוחותינו נכנסו לתינה, לאחר שפונתה מתושביה.

גילדיה: כוחות מגדוד "1" — אלה שתפשו ב-9.7 את תל-תורמוס — נכנסו לגילדיה, שפונתה מתושביה, והתבססו במקום.

תל-איצי-אפי: מטוסי האויב הפציצו את הכפר בשעה 18.00.

סודי ביותר
פקודת מבצע מס. 3
(מושבת נגבה)

ידיעות

1. האויב:

מחזיק במושבת נגבה היהודית. הגיעו תגבורות רבות באנשים, בנשק ובציוד, בתקופת ההפוגה. במשך כל התקופה, הוא מתבצר בגבעות ובחפירות שביניהן.

2. כוחותינו:

הגדוד הרגלי ה-6 מחזיק בגבעות הפונות לעבר כפר ג'וליס ובהסתעפות הדרכים ממערב לעיראק-סוידאן.

הגדוד ה-9 ותחת פיקודו:

הפלוגה הסעודית; פלוגת רובאים ממונעת; גדוד טנקים קלים; 2 טרופ משוריני המבר; 2 מחלקות מק"ב מגדוד 2 מק"ב; כיתת מרגמות 3" מגדוד 2 מק"ב.

בסיוע:

2 בטריות שדה 25 ליט' וטרופ 6" שדה; טרופ 3.7" נ"מ, 2 תותחי בופורס 40 מ"מ נ"מ; טרופ 2 ליט' נ"ט; 3 מכוניות קישור לסיוע אויר; מחלקת הנדסה.

הכוונה

3. הגדוד ה-9 והכוחות המצורפים אליו, יתקיפו את האויב הנמצא במושבה נגבה וישחלטו עליה.

השיטה:

4. ההתקפה על המושבה תיערך מכל הצדדים, שלבים שלבים. שתי פלוגות מן הצד הדרומי, פלוגה מן הצד הצפוני, פלוגה מצד מזרח ופלוגה מצד מערב. — — —

9. התותחים:

א. תותחי השדה

2 בטריות שדה 25 ליט' ירעישו את נגבה וטרופ 25 ליט' ירתק את האויב בכפר ג'וליס. בתחילה יירו אש הרסנית בקצב אטי, על המשק כולו. אח"כ יירו ריכוזים על הצלע הדרומית של המושבה. משעה 10.00 עד למתן פקודה חדשה תיפסק ההרעשה. לאחר זאת יירו ריכוזים על הצלע הצפונית. כן יירו ריכוזים לצלע הדרומית של המושבה.

10. סיוע אוירי:

א. משעה 08.30 עד שעה 09.30 — הרעשת המושבה בפצצות רסק ותבערה לסירוגין.
 ב. משעה 10.00 עד תום הפעולה סיור מזוין מעל למושבה על מנת לגלות ולהרעיש כל ריכוזים או משוריניים של האויב, כולל היערכות האויב להתקפת נגד. כמו כן פיקוח על הדרכים המובילות למושבה — — —

התקפת נגבה ב-12 ביולי בהתאם להחלטת המפקד המצרי העליון מלאוי לכבוש את נגבה בכל מחיר, פתח הצבא המצרי בהתקפתו הגדולה ביותר בחזית הדרום. בנסיגתו נותיו הקודמים לתקוף את נגבה ולכודרה הצליח האויב לכבוש ללא קרב רק את גבעה 113.

לקראת המתקפה החדשה תכנן האויב יב בקפידה את התכנון תוך לימוד לקחי ההתקפה מה-2 ביוני, ולאחר צילום אוירי, שפיענחו שימש יסוד לפקודת המבצע להתקפה על נגבה.

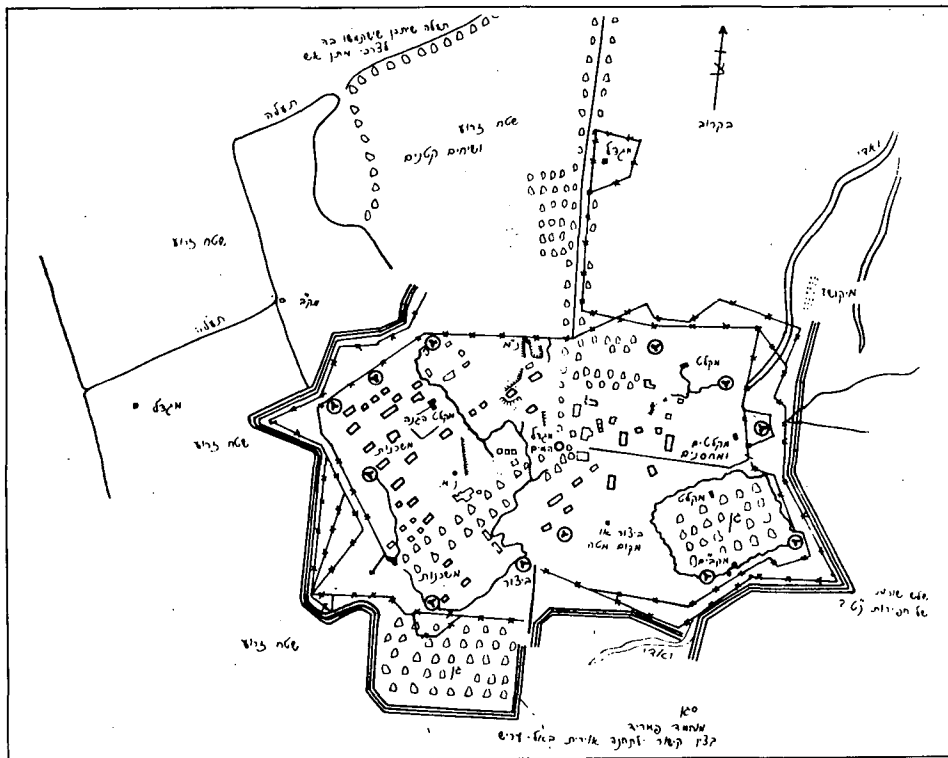
בהתקפה לקחו חלק כשלושה גדודי חי"ר, פלוגת טנקים, פלוגת שריוניות, גדוד תותחי שדה, מרגמות, יחידת תותחים נ"ט רנ"מ, נשק מסייע ומטוסים.

ההתקפה נערכה בשלוש זרועות: על הגדוד ה-6 הוטל לבצע התקפת הסחה על מתחם ג'וליס, ועל הגדוד ה-2 הוטל לבצע התקפת הסחה על מתחם עיבדיס. על הגדוד ה-9 (הגדוד המובחר של צבא מצרים), הוטל לתקוף את נגבה. הגדוד תוגבר בפלוגה סעודית, בפלוגה ממונעת ובסיוע של יחידות שריון וארטילריה.

ההתקפה החלה בשעת 06.00, כאשר כוחות חי"ר ושריון נעו לעבר המשק. בשעה 08.00 הופעלו מטוסי קרב. אשר הפציצו את המשק בפצצות תבערה ורסק. ב-08.45 הושלם כיתור נגבה, והחלה הרעשה ארטילרית כבדה. בשעה 10.00 החלו שלוש פלוגות חי"ר בצרוף נשק מסייע גדודי, ארטילריה, שריון וחיל אויר בהתקרמות לעבר שטח ההסתערות. בשעה 11.00 הופסק הסיוע והחלה הסתערות שנבלמה במרחק 50 מטר רים מהגדרות החיצוניות. המצרים שסבלו אבידות כבדות נסוגו להת-ארגנות. בשלב זה חודשו ההפגזות וההפצצות שנמשכו עד לשעה 16.00. האויב הסתער בשנית לעבר הצד הצפוני-מערבי של נגבה. אך גם הסתערות זו נבלמה על-ידי הגדר הפנימית הממוקשת. בשעה 18.00 החלה נסיגת האויב. ההתקפה נכש-לה וחוסלה האגרה על הגדוד ה-9 הבלתי מנוצח (כובש ניצנים וגבעה 69).

על נגבה הגנו חברי המשק ופלוגה מגד' 53 של חטיבת "גבעתי".

תרשים פוענחו תצלום אויר של מערך הגנת נגבה (התרגום של מקור מצרי)

מברקים נכנסים אל אג"מ/מטב"ל

מאת: גבעתי 141630 יולי.

מגלאון מודיעים: ב 141210 — אנו מוקפים בקוטר של 1 ק"מ. פועלים נגדנו במרגמות ובמכונות. ב 141400 — את גת מפגיזים מפלוגיה, מרעישים מבית ג'וברין.

מאת: סרגי 151515 יולי.

קרבות בתוך בארות יצחק. הטור המשורין שלנו יצא לתגבורת, מטוסי אויב ממשיכים להטיר את הישובים והטור.

"מות לפולש"

מתוך סיכום הפעולות של חטיבת גבעתי (ליל 17/18 ביולי):

כוחותינו התקיפו הלילה את בית-עפה, חתה וכרתיה במגמת כיבוש והתבססות. יחד עם הפעולות האלה בוצעה שורת פעולות שתכליתן לסייע להצלחת המבצע העיקרי. **בית-עפה:** האויב במקום גילה התנגדות חזקה ביותר. הפלוגה שפעלה מדרום נשברה בשעת הפריצה. הפלוגה שפעלה מצפון, הצליחה לפרוץ לכפר אולם נאלצה לסגת בבוקר. אבידותינו גדולות.

חתה: הכפר נכבש ללא קושי. כוחותינו התבססו במקום.

כרתיה: הכפר נכבש בשעות הלילה המאוחרות ע"י גדוד הקומנדו. פלוגה מגדוד "ז" המשיכה בטיהור הכפר והתבססה בו — — —

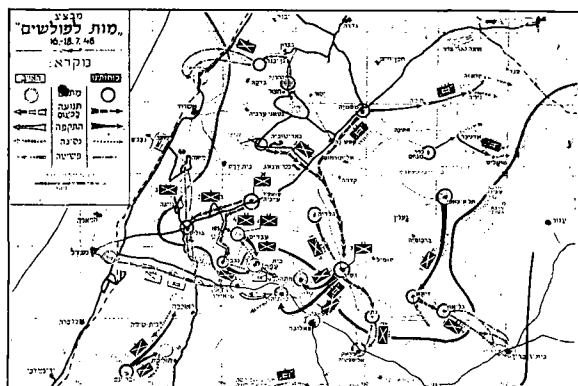
משלט 113: הפלוגה שפשטה למשלט, נתקלה בהתנגדות חזקה ורוקקה על-ידי אש מק"בים שפעלו בקווים קבועים מראש. האנשים נסוגו בסדר. הפצועים וההרוגים הוצאו מן השטח.

עיראק אל-מנשיה: הוטרה בהצלחה.

בית-ג'וברין, הכפר והמשטרה: הוטרו בהצלחה.

חטיבת הראל: כוחות הראל כבשו את דיר-רפאת, הר-טוב וערטוף.

חטיבת הנגב: כוחות חטיבת הנגב לא הצליחו לכבוש את משלטי כאוכבה וחוליקאת. לעומת זאת, זכתה פשיטתם על ביר-אבו-ג'אבר, בהצלחה מלאה.

מתוך סיכום הפעולות של חטיבת גבעתי (18 ביולי):

כרתיה: התקפות נגד נערכו על כוחותינו בכפר. ההתקפות נהדפו. טנק אויב אחד הוצא מכלל פעולה על-ידי פגיעת פיאט.

אשדוד: מטוסינו הפילו מטוס אויב מעל גורת אשדוד — — —

חטיבת הנגב: כוח מצרי כבש את משלט סער החולש על כביש עזה — באר-שבע אולם כוחותינו תפשו משלט חדש במקומו. לעומת זאת, לא הצליח האויב לסלק מכשול מעל ציר אספקתו מעוגיה להר-חברון ע"י כיבוש משלט ביר-עסלוג. מגינינו במקום הדפו שתי הסתערויות שלו; ואילו שלושה מסרשמידטים של חיל-האוויר הישראלי, שהופיעו לראשונה בשמי הנגב הרחוק, השלימו את מאמץ ההגנה של המגינים, בפגעים בריכוזי האויב ובסכלם בזאת מראש נסיון הסתערות נוסף שלו.

הפוגה: ב-181900 נכנסה ההפוגה השנייה לתוקפה. המצרים הפרו את ההפוגה, ע"י תפישת משלטים חדשים דרומה לכרתיה, לאחר שההפוגה נכנסה לתוקפה.

בעקבות כשלונם להרחבת רצועת הניתוק, החליטו המצרים להתרכז בתקיפת מטרות מוגבלות ולנסות לכבוש ישובים מבודדים באזור הנגב.

ב-14 ביולי תקפו יחידות של כוח סדיר למחצה ומתנדבים מקומיים את משק גלאון בסיוע נשק ארטילרי, ההתקפה נהרפה באבידות כבדות לתוקפים. ב-15 ביולי תקפו המצרים את בארות יצחק. לאחר שביצעו התקפת אוויר ובחיפוייה של הפגזה ארטילרית, נעו כוחות החי"ר וה-שריון לעבר המשק, פרצו לתוכו והצליחו לתפוס את מרביתו. כעוד המצרים נערכים להסתערות נוספת, הגיעה תגבורת שכללה את גדוד הפשיטה 9 מחטיבת "הנגב" וסוללת תותחים. לאחר קרב קצר נהדפו המצרים באבידות כבדות.

לאחר קרבות "עשרת הימים" בחזית הדרום הייתה היוזמה בידי כוחות צה"ל, אך ההפוגה הייתה קרובה והיה הכרח לפתוח את הדרך לנגב הנצור.

על חטיבת "גבעתי" הוטל לבצע את מבצע "מוות לפולש". מגמת המבצע הייתה פתיחת הדרך לנגב על ידי השתלטות על רצועת אורך ממזרח לכביש ג'וליס — בריר, תוך כיבוש אזורי בית-עפה — חתה — כרתיה, שמרום מזרח לנגב. במקביל הוטל על כוחות מחטיבת "הנגב", הפועלים מדרום, לכבוש את ביר אבו-ג'אבר ואת משלטי כאוכבה וחוליקאת, ולחבור עם כוחות חטיבת "גבעתי" התוקפים מצפון.

למפקד המבצע התמנה שמעון אבי-דן, מפקד חטיבת "גבעתי" ותחת פיקודו פעלו חטיבת "גבעתי", חטיבת "הנגב", גדוד קומנדו 89 של חטיבת 8 ופלוגה מיחידת הנחיתה של חיל הים.

למבצע קדמו פעולות פשיטה והט-רה שבוצעו על-ידי כוחות מגדוד 51.

המבצע החל ב-18 ביולי כמתוכנן, אך הושגו בו הצלחות חלקיות בלבד. ההתקפה על בית-עפה שבוצעה ע"י פלוגת הנחתים ופלוגה מחטיבת "גבעתי" נכשלה, וכמו כן נכשל ניסיון של חטיבת "הנגב" לכבוש מחדש את חוליקאת ואת כאוכבה. לעומת זאת נכבשו היעדים העיקריים: חתה — על-ידי פלוגה מחטיבת "גבעתי" וכרתיה — על-ידי כוח מגדוד 89. מהלך זה הקנה לצה"ל מאוח חשוב מדרום לכביש מגידל — בית-ג'וברין. עם כניסת ההפוגה לתוקפה חזרו המצרים ותפסו משלטים שחטמו את הדרך לנגב.

ב־18 ביולי ערכו המצרים התקפות נגד עזות בסיוע שריון, על פלוגה ג' מגדוד 53, שנערכה להגנה בכרתיה.

ההתקפה העיקרית החלה בשעה 1500 לערך, כאשר כוח של שתי פלוגות רגלים בליווי 15 משוריינים וארכעה טנקים קלים, פרץ ממערב ומדרום מערב והגיע למבואות הכפר. המצב החמיר, כאשר שני טנקים עמדו לפרוץ את מערך ההגנה. בשעת משבר זו גילתה חוליית פיאט תושיה, כאשר בחסותה של גדר צבר התקרבה למרחק של 50 מטרים מהטנק הראשון והשמירה אותו. צוות הטנק הסמוך ברח ובעקבותיו יתר כוחות השריון והחזיר.

על מעשה גבורה זה, זכה מפעיל הפיאט — הסמל רון פלר לאות גיבור ישראל. מ"פ ג' היה יוסף גבע.

מאותת עזות

בני 43877 סמל פלר אהרן
גולה נשחית למשפחה נשחית נשחית נשחית נשחית

כרתיה ביום כ' בטבת תשמ"ח

וזאת אשת עשה

היום שזכרנו סיועה נכבש על כרונות...
על כרונות המסופר נגד. הם הנגד...
לחיסול תורת אסירי שנקו קולם ולחיות...
ככלל פניהם את המצבים שלטו ושני טנקים...
שלוחם הבקיעו את קריתו. באותה שעה חל...
דממה של עלי אסון לחיילים בחזית, לא...
הם מתגורר והצבחה חסרקה של...
המקום של האויב. בהצטק לאור 35 דקות...
לסוף של 50 מסד כוחם הנקל את המצב...
שבדיו לאור הירייה הראשונה החלו שני...
הטנקים הכסות אותו בעש. אך על פ...
הדר סבה את המצב. כיוון שהיו העצמק...
הזכרון ככלל עשולו. הטנק השני נמלט...
פעולה אקדמית זו שכיחה את המצב...
האויב בחדרו.

למטרה זה מיל

אור הוועדות העליונה בידו אשר לכנס המטה לעזות

אויב אגף
ג.ת. יוני/מ
ניסא מדענת ישראל
שיר העברון

הקריה יום כ' בטבת תשמ"ח

סודי בהחלט

אפשרות א' 0 ה' בערב

תעודה

פעולת "נבוט"

חיל האויר
מטה כללי
מ/35/אויר
1/7/48

אל: מטכ"ל/אג"ם

מאת: אגף מבצעים, ח.א.

- המגמה:**
- א. לתקוף מטרות מסוימות בארצות האויב.
  - ב. לחת סיוע טקטי לפעולות "אן-פאר", "לולו" ו"....." של צבאותינו בארץ.
- מטרות:**
1. הפצצת שטח עיר קהיר.
  2. התקפת והפצצת שדה התעופה באל-עריש.
  3. הפצצת קוי אספקה ותחבורה בקו עזה-אשדוד.
  4. הפצצת רכוזי האויב בשטח גשר בנות יעקב (משמר הירדן).
  5. התקפה על שדה התעופה בקוניטרה.
  6. טהור האויר באזור הגליל העליון.
  7. התקפת מטרות טקטיות אשר תקבענה על ידי הצבא.
  8. הפצצת בגדד.

מבצעי חיל האויר בעשרת הימים
חיל האויר נטל חלק פעיל בקרבות עשרת הימים, בסיוע לכוחות היבשה ובהפצצת ריכוזי האויב. בין ה־8 ביולי ל־21 בו ביצע חיל האויר 164 גיחות והטיל 58,200 ק"ג פצצות. ב־14 ביולי הוכנסו לשימוש בחיל שלושה מפציצים B-17 ("מבצרים מעופפים"), אשר כדרכם מצביה לארץ תקפו מטרות במצרים, בכלל זה הפצצת קהיר וארמון עברין — ארמונו של המלך פארוק. כן הפציצו ממונות צבא בגורת אל עריש — רפיח.

המטוסים הופעלו ע"י מתנדבי חוץ לארץ אשר תרמו תרומה מכרעת להקמתו של החיל ולתפעולו. מרבית אנשי מח"ל היו יוצאי ארצות אנגלו-סכסיות.

מבצע "גיו"ס"

מטכ"ל/אג"ם
חזית דרום
26 יולי 1948

גבעתי
יפתח
סרגיי

חטיבה 8, גדוד 82

אג"א, חיל אויר, חיל הנדסה, חיל תותחנים, שרות רפואי, שרות קשר

מטה "דני", הראל, קריתי, אלכסנדרוני

אגם, אכא, מתם

שרות מודיעין צבאי/קרבי, אגם/מנהלה, אגם/חזית צפון

תעודה למבצע "גיו"ס"

ידיעות על כחות האויב המצרי במרחב פלוג'ה — ראה נספח א'.

הרחבת הפרצה בסכיבת כרתיה ופתיחת הדרך לנגב.

(1) כבוש פלוג'ה והתבססות באיזור.

(2) חסימה כלפי כחות האויב הנמצאים בעיראק סוידאן ועיראק-אל-מנשיה.

(3) הסחת כח האויב באזור עג'ור ובית ג'וברין.

(4) הטרדות והסחות בכון לחוליקאת, כאוכבה וגבעה 138.

(5) פנוי משלטים תפוסים ע"י האויב באזור דרומית מפלוג'ה בכון ברייר.

חטיבת יפתח

חטיבת גבעתי — 2 פלוגות

כל כח גבעתי המוצב בעמדות

חטיבת הנגב

חטיבה 8, גדוד 82

יחידות עזר ושרותים. — — —

מנהל האגם

מצבם של הצבאות הערביים אחרי קרבנות עשרת הימים

- א. **הלגיון הערבי:** מיד עם חידוש הקרבנות, הצליחו היהודים לכבוש את הכפרים הבאים שהיו תחת שליטתו של הלגיון: — יהודיה, וילהלמה, ג'מו, עינאבה, קולא, מזמועה.
- ביום 11.7.48 פינה הלגיון את לוד ורמלה ודבר זה הביא לחשיפת האגף השמאלי של הצבא העיראקי.
- ב. **הצבא הסורי:** הצבא היהודי ערך בגורה זו התקפה עזה, בכוח של 6,000 לוחמים, בכיוון משמר הירדן. משום עושה התקפה, נאלצה המפקדה העיראקית לסייע במטוסייה לצבא הסורי המתגונן.
- ג. **הצבא הלבנוני:** צבא זה נשאר בעמדותיו שעל הגבול ולא היה בכוחו לבצע כל התקפה, או פעולה צבאית אחרת.
- ד. **הצבא המצרי:** גם צבא זה נשאר בעמדות שכבש לפני ההפוגה הראשונה. עם חידוש הקרבנות, ערכו היהודים מספר התקפות מקומיות על עמדותיו.
- ה. **צבא ההצלה:** צבא זה חנה באזור נצרת עד שכיום 16.7.48 הותקף בעוז ע"י היהודים, אשר ביום 17.7.48 כבשו את נצרת.

מבצע "גיו"ס" — 27-28 ביולי.
ניסיון נוסף לפרוץ דרך לנגב נעשה בימי ההפוגה הראשונים במבצע גיו"ס (ראשי התיבות — גבעתי, יפתח, סרגיי).
מגמת המבצע היתה להרחיב את מסדרון כרתיה (שנפרץ במבצע "מ" וות לפולש") ולאבטח אותו, כאשר כוח מחטיבת "יפתח" יכבוש את פלוג'ה וכוח מחטיבת "גבעתי" יכבוש את עירק אל מנשיה, תוך ביצוע פעולות הטרדה והסחה לאורך החזית.

לאחר שהותקפה שיירה לנגב נפתח ב-28 ביולי המבצע. כוחות "גבעתי" ו"יפתח", עליהם הוטל לכבוש את פלוג'ה ועירק אל מנשיה לא הצליחו במשימתם. כישלון זה הניע את מטה חזית הדרום לצמצם את המבצע ולהסתפק בהעברת השיירה ללא כיבוש נוסף של בסיסי האויב.
בליל 31 ביולי — 1 באוגוסט הצליחה שיירת משאיות לפרוץ דרך לנגב ולהגיע בשלום לברור חיל, זאת לאחר שהסתננה דרך המשלטים המצריים. אולם ביום שלמחרת ניתנה הוראה לסיים את המבצע (מבצע זה כונה גיו"ס 2).
קרבנות עשרת הימים בחזית הדרום הוכיחו, כי בעיית הנגב איננה ניתנת לפתרון חלקי. פתרון מלא הושג רק במבצע "יואב".

לוח אירועים עיקריים

- 12-11 — במסגרת מבצע "דני" נכבשו לוד ורמלה ושורה של כפרי האויב בחזית המרכזית.
- 12 — ההתקפה השלישית על נגבה.
- 16-15 — התקפת צבא מצרים על בארות-יצחק נהדפה.
- 16 — נצרת נכבשה.
- נסיגת כוחותינו מרמת-גנין.
- 17-16 — מבצע "קדם" — ניסיון פריצת כוחותינו לעיר העתיקה בירושלים.
- 18-17 — מבצע "מות לפולש" — ניסיון לפתוח פרודור לנגב המנותק.
- 19 — התחילה הפוגה שניה.
- 22 — המצרים חסמו המעבר לנגב.
- 26-24 — המשולש הקטן בכרמל טוהר — מבצע "שוטר".
- 31 — מבצע "גיו"ס" — ניסיון נוסף לפריצת הדרך לנגב.

- 8 — הפוגה ראשונה הסתיימה והקרבנות התחדשו.
- כפר דרום פונה.
- התקפת צבא מצרים על בית-דרס נהדפה.
- 9-8 — מבצע אניפאר לפריצת הדרך לנגב.
- 9 — כוחותינו המשיכו לבלום צבא מצרים בחזית הדרום.
- 17-9 — קרבנות מרים בסג'רה מסתיימים בנסיגת כוחות קאוקג'י.
- 18-9 — מבצע "דקל" — שחרור הגליל המרכזי.
- מבצע "ברוש" — בלימת צבא סוריה בראש הגשר שלו במשמר-הירדן.
- 13-10 — התקפות צבא מצרים על ג'וליס, נגבה ועיבדיס נהדפו.